

Buurtverbinders en solidariteit

Kwalitatief explorierend onderzoek naar de patronen van solidariteit bij
buurtverbinders in Nijmegen

Karlijn Mensink

Augustus 2015

Universiteit Utrecht

Buurtverbinders en solidariteit

Kwalitatief explorierend onderzoek naar de patronen van solidariteit bij
buurtverbinders in Nijmegen

Master thesis ter afronding van de Master Arbeid, Zorg en Welzijn: Beleid en Interventie

Opleiding

Universiteit Utrecht
Faculteit Sociale Wetenschappen
Departement Algemene Sociale Wetenschappen

Auteur

Karlijn Mensink
Studentnummer: 3513459

Begeleidende docent

Dr. M. Hoogenboom

Tweede beoordelaar

R. Oomkens-Nuijten, MSc.

15 augustus 2015

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterthesis ter afronding voor de opleiding Arbeid, Zorg & Welzijn: Beleid en Interventies aan de Universiteit van Utrecht. Ik kijk terug op twee bewogen jaren, waarin ik niet alleen veel geleerd heb op het gebied van wetenschappelijk onderzoek maar ook op persoonlijke vlak groei heb ervaren. Graag maak ik van de gelegenheid gebruik om een aantal mensen in het bijzonder te bedanken voor alle begeleiding en ondersteuning die ik heb mogen ontvangen tijdens dit proces.

Allereerst een woord van dank aan mijn begeleider Marcel Hoogenboom voor de ondersteuning en het advies, de bemoedigende woorden en kritische blik. Zijn enthousiasme heeft ervoor gezorgd dat ik na elke bijeenkomst weer met positieve energie mijn proces kon vervolgen. Tevens bedank ik mijn medestudenten Hanne van Rooijen en Sanne Ermstrang voor hun waardevolle feedback tijdens de bijeenkomsten.

Bovenal gaat mijn dank uit naar mijn moeder en broers, Pieter en Maarten, voor het meedenken, het aanmoedigen en voor het geven van de spreekwoordelijke 'schop onder mijn kont' op de momenten dat ik het nodig had.

En tot slot bedank ik alle respondenten voor hun inspirerende verhalen en gastvrijheid. Ik heb genoten van elke gesprek.

Karlijn Mensink

Nijmegen, augustus 2015.

Samenvatting

In toenemende mate ontvangt burenhulp aandacht nu de overheid van burgers verlangt dat zij meer verantwoordelijkheid nemen (De Volkskrant, 18-06-2014) en past bij het overheidsstreven van zelfredzaamheid (Jonker, Van Noije, & Vrooman, 2012; Tjeenk Willink, 2002). De overgang naar een participatiesamenleving gaat gepaard met een groter beroep op burgers met betrekking tot de leefbaarheid van hun woonomgeving (Linders, 2010). Buurtverbinders spelen een rol bij het creëren van een sterkere verbinding tussen verschillende buurtbewoners. Ze brengen een proces in hun buurt op gang waarin steeds meer mensen elkaar gaan kennen en meer met elkaar gaan samenwerken. Op deze manier benutten ze wat er beschikbaar is in de buurt, wat zorgt voor een meer verbonden buurt.

Het doel van deze masterthesis was om te onderzoeken welke motieven buurtverbinders hebben tot dit solidaire gedrag. De aanname was dat dit solidaire gedrag gebaseerd zou zijn op altruïsme of op reciprociteit. Met betrekking tot wederkerige relaties zijn er in algemene zin drie dimensies waarop deze kunnen verschillen: het aantal betrokken personen, in welke mate vergelijkbare giften worden teruggegeven en de verstreken tijd tussen de giftuitwisseling (Hamilton & Sandelowski, 2004).

Om te toetsen of de aanname juist was, zijn er zijn twintig diepte-interviews gehouden met buurtverbinders uit zes verschillende wijken in Nijmegen. Uit de analyse komt naar voren de buurtverbinders een sterk gevoel hebben van hun sociale omgeving. Motieven voor hun solidair handelen is gebaseerd op eigen belang. De buurtverbinder ervaart een gevoel van energie of voldoening. Daarnaast levert het ze herkenning en contacten in de buurt op en tenslotte zijn ze betrokken bij de buurt om een fijne en veilige leefomgeving te creëren.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
2. Theoretische verkenning	8
2.1. De gift	8
2.2. Solidariteit	8
2.2.1. Altruïsme	9
2.2.2. Reciprociteit	11
2.2.2.1. Betrokken personen	12
2.2.2.2. Aard van de giften	13
2.2.2.3. Tijdsbestek	14
3. Onderzoeksvraag	15
4. Onderzoeksmethoden	16
4.1. Type onderzoek	16
4.2. Selectiecriteria respondenten	16
4.3. Methode dataverzameling	17
4.4. Type analyse data	18
4.5. Kwaliteitscriteria	18
5. Resultaten	19
5.1. Profielschets buurtverbinder	19
5.1.1. Sociaal-demografische kenmerken	19
5.1.2. Sociaal-economische kenmerken	20
5.2. Investerings buurtverbinder	23
5.2.1. Ad hoc	23
5.2.2. Collectieve investeringen	24
5.2.3. Structurele investeringen	25
5.3. Motieven solidair gedrag	26
5.3.1. Altruïsme	26
5.3.2. Reciprociteit	27
6. Conclusie	30
6.1. Terugkoppeling resultaten	30
6.2. Reflectie op onderzoek	31
6.3. Aanbevelingen	31
7. Literatuurlijst	33
Bijlagen	
Bijlage A: Topiclijst	38
Bijlage B: Codeboom	40
Bijlage C: Overzicht gemiddelden inkomen huishoudens	41

1. Inleiding

Burenhulp staat weer volop in de aandacht nu de overheid van burgers verlangt dat zij meer verantwoordelijkheid nemen (De Volkskrant, 18-06-2014) en past bij het overheidsstreven van zelfredzaamheid (Jonker, Van Noije, & Vrooman, 2012; Tjeenk Willink, 2002). Processen van decentralisatie, bezuinigingen, deregulering, privatisering en marktwerking hebben geleid tot een terugtrekkende overheid (Jonker et al, 2012; Tjeenk Willink, 2002; Burger, 2001). Daar waar de overheid en de markt tekortschieten op het maatschappelijke terrein is de hoop gevestigd op de burger (Ham & Van der Meer, 2015). Door de overgang naar een participatiesamenleving wordt een groter beroep gedaan op de inzet van de burgers ten aanzien van de leefbaarheid in hun woonomgeving. Het buurtleven wordt door de gemeenten bevorderd en is uitgangspunt bij het opstellen van het beleid en bij het tot stand komen van wijkverbeteringsprojecten (Linders, 2010). Burenhulp kan worden gezien als de tegenreactie van de burgers op de zich terugtrekkende overheid.

Burenhulp betreft situaties waarin burens iets voor hun buurtgenoten doen. De bereidheid om ondersteuning te bieden of om hulp te geven valt onder het begrip solidariteit. Solidariteit verwijst naar het verschijnsel dat een verbondenheid met anderen, of samenleving als geheel, veronderstelt. (De Beer, 2006). Burenparticipatie heeft een positieve invloed op de sociale cohesie (Pinkster, 2008). Bindingen in de buurt kunnen door onderlinge ondersteuning worden versterkt. Bij het creëren van een sterkere verbinding tussen de buurtbewoners, kunnen zogeheten buurtverbinders een rol spelen. Buurtverbinders hebben het talent om te zien wat anderen goed kunnen, wat er allemaal in de buurt aanwezig is en belangrijker nog: zij zijn in staat om bewoners met vragen door te verwijzen naar de juiste persoon in de buurt (Movisie, 12-02-2015; De Gelderlander, 24-04-2014). Ze brengen een proces in hun buurt op gang waarin steeds meer mensen elkaar gaan kennen en veel meer met elkaar gaan samenwerken. Op deze manier benutten ze wat er al is in de buurt en ontstaat er een meer verbonden en betrokken buurt.

Wat drijft de buurtverbinders om buurtbewoners onderling meer met elkaar te verbinden? Wat zijn de motieven van de buurtverbinders voor de bereidheid om hulp te verlenen aan hun buurtgenoten? Door middel van kwalitatief explorerend onderzoek wordt getracht een antwoord te verkrijgen op bovenstaande vragen. Het doel is om inzicht te bieden in buurtverbinders en hun drijfveer om mensen in de buurt met elkaar in verbinding te brengen. Dit zal gebeuren aan de hand van de dimensie van wederkerigheid met betrekking tot solidariteit. De verwachting van uitwisseling maakt een tweedeling mogelijk, te verdelen in altruïsme en reciprociteit (Van Oorschot en Komter, 1998). De vraag die centraal staat, is:

Welke motieven heeft een buurtverbinder voor zijn inzet om sociale bindingen binnen een buurt te versterken?

Buurtverbinders kunnen een belangrijke rol spelen in het bevorderen van betrokkenheid van burgers bij hun eigen buurt. Omdat het niet realistisch is om van alle burgers betrokkenheid te verwachten, wordt middels dit onderzoek geprobeerd om inzicht te bieden in welke motieven zorgen voor solidair gedrag bij personen die aan dit proces kunnen bijdragen. Deze inzichten kunnen onder andere een

bijdrage leveren aan beleidsmakers voor het opstellen van het beleid en met wijkverbeteringsprojecten ter bevordering van de burgerparticipatie. Dit is de eerste wetenschappelijke studie die een onderzoek doet naar solidariteit bij buurtverbinders en dient als een verkenning gezien te worden voor de motieven van solidariteit in de buurt.

2. Theoretische verkenning

In dit hoofdstuk staat solidariteit centraal. Ik zal hierbij ingaan op twee hoofdonderdelen van de thesis: de gift en solidariteit. Voordat het begrip solidariteit aan bod komt, wordt in paragraaf 2.1 eerst de koppeling gemaakt tussen de handeling van het geven, de gift, en solidariteit. De gift is een uiting van solidair gedrag. Bij solidariteit gaat het om de bereidheid iets voor anderen te doen. Er kunnen verschillende motieven bestaan voor deze bereidheid. Hierbij dient de dimensie van de mate van wederkerigheid om motieven te onderscheiden. Eenzijdige solidariteit gaat uit van de minste verwachting, tegenover het tweezijdige solidariteit, ofwel reciprociteit, waarbij enige wederkerigheid wordt verondersteld. In de volgende paragrafen zal ik ingaan op altruïsme (2.2.1) en reciprociteit (2.2.2). In algemene zin zijn er drie dimensies waarop wederkerige relaties kunnen verschillen: het aantal betrokken personen, in welke mate vergelijkbare giften worden teruggegeven en de verstreken tijd tussen de giftuitwisseling. Ik zal elk van deze dimensies belichten.

2.1 De gift

Eerder onderzoek toont aan dat giften van betekenis zijn voor de netwerkvorming binnen een gemeenschap (Parsons, Ballatine & Kennedy, 2011). Door middel van giftuitwisseling kunnen onderlinge relaties ontstaan en in stand worden gehouden. Giften kunnen tastbaar zijn, zoals cadeaus. Daarnaast kunnen giften non-materieel zijn, in de vorm van het geven van advies, hulp of bijvoorbeeld het delen van bepaalde kennis. Komter en Vollebergh (2002) stellen dat het geven van zorg en ondersteuning een speciale categorie is van geschenkenuitwisseling. Tastbare geschenken aan andere mensen zijn bedoeld om iets te vieren, of om genegenheid te tonen. Het geven van zorg en ondersteuning is volgens de onderzoekers een wezenlijke andere activiteit: het is een concrete bevestiging van een innerlijke behoefte of morele verplichting zich betrokken te voelen met de ander. Het geven van hulp is een uiting van pro-sociaal gedrag (Dovidio en Penner, 2001). In het voorwoord van de vertaling van het werk van Mauss merkt Mary Douglas op dat de theorie over de gift in feite een theorie over solidariteit is. Menselijke solidariteit is diep geworteld in het idee dat het in het collectieve belang is om samen te werken en diensten en goederen met elkaar uit te wisselen. (Komter, 2005 uit Komter, 2007). De gift is de uiting van solidair gedrag. De gever toont zich solidair met de ontvangende partij, door een handeling te verrichten waar de ontvangende partij baat bij heeft.

2.2 Solidariteit

In de literatuur wordt een aantal sociaal-culturele en economische ontwikkelingen aangewezen die van invloed zijn op de onderlinge banden tussen mensen en hoe ze daar invulling aan geven. Een veelgehoord geluid vanuit de samenleving en de politiek is dat de solidariteit afkalt. Wetenschappelijk onderzoek richt zich op de vraag of het terecht is om te stellen dat solidariteit afbrokkelt (De Beer, 2006; Komter, 2004; Komter, 2001). Processen van decentralisatie van de overheid, individualisering, globalisering en groeiende immigratie hebben gevolgen voor de wijze waarop solidariteit gestalte krijgt in de samenleving (De Beer, 2006; Komter, 2001). Klassieke sociologen, zoals Durkheim en Weber, gebruikten het begrip solidariteit als kenmerk van een sociale relatie of de sociale samenhang in een samenleving (De Beer & Koster, 2007; Komter, 2004; Komter & Vollenbergh, 2002; Komter, 2001; Van

Oorschot & Komter, 1998). Solidariteit gaat uit van een bepaalde verbinding tussen mensen. Ter verduidelijk dient benoemd te worden dat de term solidariteit betrekking heeft op begrippen als sociale cohesie en sociaal kapitaal, maar hier echter niet mee kan worden gelijkgesteld (De Beer & Koster, 2007). Solidariteit kan gezien worden als een dimensie van sociale cohesie. Sociale cohesie hoeft namelijk niet samen te gaan met solidair gedrag, terwijl met elkaar solidair zijn wel een bewijs voor sociale cohesie is (De Beer & Koster, 2007). In deze masterthesis verwijst solidariteit naar de bereidheid om anderen te helpen.

De Beer en Koster (2007) stellen dat twee aspecten verbonden zijn aan het begrip solidariteit: houding en gedrag. Solidair handelen maakt de houding meer concreet. Een persoon kan het belang van iemand verbaal of moreel ondersteunen (houding), maar kan zijn solidaire gevoelens ook uiten door daadwerkelijk te helpen (gedrag). Deze thesis richt zich op solidariteit als gedrag bij buurtverbinders. Sociaal wetenschappelijk onderzoek laat zien dat een variëteit aan motieven de bron kan zijn voor solidair handelen (Komter, 2003; Van Oorschot & Komter, 1998). In de sociologische theorieën worden motieven als altruïsme en eigenbelang genoemd. Antropologen vatten solidariteit op als 'het gevolg van de patronen van wederkerigheid tussen mensen, ontstaan door uitwisseling van geschenken en diensten' (Komter, 2003, p. 11). Om de verschillende motieven overzichtelijk te krijgen, wordt er onderscheid gemaakt tussen eenzijdige solidariteit en tweezijdige solidariteit. Dit onderscheid heeft betrekking op de verwachting dat de gegeven hulp wordt beantwoord met wederdiensten of -goederen. Bij eenzijdige solidariteit is iemand solidair met een ander zónder daar iets voor terug te verwachten. Dit wordt tevens aangeduid met de term altruïsme. Tweezijdige solidariteit gaat uit van wederkerigheid, waarbij men de verwachting heeft dat tegenover hun gift een wedergift zal staan (De Beer & Koster, 2007).

2.2.1 Altruïsme

Eenzijdige solidariteit is de meest pure vorm van hulp verlenen. De gever verwacht niets terug voor datgene wat hij of zij heeft gegeven, maar geeft om een bijdrage te leveren aan het welzijn van een ander. Het motief om te geven is hierbij altruïstisch. Altruïsme kan verwijzen naar sociaal gedrag (Rushton, 1980), of naar het onderliggende doel van de handeling (Dovidio & Penner, 2001). Bij het onderliggende doel van altruïsme gaat het om het uiten van pure, oprechte en goede bedoelingen (Komter, 2007; Rushton, 1980). De gever toont zijn vriendschap, liefde, dankbaarheid, respect, loyaliteit of solidariteit door middel van zijn gift (Komter, 2007). Andermans welzijn moet worden verhoogd door de bijdrage van de gever (Dovidio & Penner, 2001; Rushton, 1980). Altruïsme is in hoofdzaak eenrichtingsverkeer. Dit komt doordat de gever alvorens niet de verwachting heeft dat bijdragen en ontvangsten met elkaar in evenwicht zijn (De Beer & Koster, 2007). Wat men geeft is afhankelijk van de inschatting van de behoeften van de ander. Eenzijdige solidariteit vraagt om een gevoel van betrokkenheid of verbondenheid met de ontvanger (De Beer, 2006).

De *empathy-altruism* theorie biedt een verklaring voor puur altruïstisch gedrag. Het zien van een persoon in nood kan verschillende emoties oproepen. Dit kunnen emoties als verdriet, ontzetting en empathie zijn, zoals sympathie en medeleven. Daar waar verdriet en ontzetting zorgen voor een egoïstische motivatie om hulp te bieden, brengt empathie daarentegen een altruïstische motivatie

teweeg. De potentiële gever verplaatst zich in het perspectief van de ander, als gevolg hiervan voelt men empathie. De mate van empathie is afhankelijk van de verbondenheid tussen de twee personen. Naarmate de gever zich verbonden voelt met de ander, zal hij meer empathie ervaren omdat hij zich beter kan inleven in een persoon die hij al kent (Batson & Shaw, 1991). Experimenten van de afgelopen dertig jaar, uitgevoerd door Batson en zijn collega's, tonen aan dat individuen in staat zijn om onbaatzuchtige motieven te hebben om een ander te helpen (Batson, 2010). Kritiek hierop is dat het voor empirisch onderzoek lastig blijkt om egoïstische en onbaatzuchtige motieven van elkaar te onderscheiden. Volgens tegenhangers kan empathie zorgen voor een verdrietig gevoel bij de gever. Om van dit verdrietige gevoel af te komen, verleent de gever hulp. Dit maakt dat het hulp geven gebeurt uit egoïstische beweegredenen, in plaats van uit altruïsme (Maner, Luce, Neuberg, Cialdini, Brown & Sagarin, 2002; Dovidio & Penner, 2001). Vervolgens bestaat er kritiek over het gevoel van verbondenheid tussen de twee individuen. Altruïstische daden kunnen alleen bestaan wanneer de gever en de ontvanger worden waargenomen als twee aparte individuen. De gedachte is dat gevoelens van herkenning en verbondenheid niet samen kunnen gaan met onbaatzuchtigheid (Maner et al, 2002).

Wanneer deze *empathy-altruism* theorie toegepast wordt op de buurtverbinders zou het betekenen dat de buurtverbinders zich verbonden voelen met hun buurtgenoten. Deze verbondenheid zorgt voor gevoelens van empathie en dit gevoel brengt een altruïstische motivatie teweeg. Altruïsme vraagt immers om een gevoel van betrokkenheid of verbondenheid met de ontvanger. (De Beer, 2006). Een belangrijke voorspeller bij buurtparticipatie is de verbondenheid met de buurt. Men zet zich vaker actief in voor de leefbaarheid van de buurt, naarmate men zich sterker verbonden voelt met hun buurtgenoten (Bolt & Ter Maat, 2005). Het zich verbonden voelen bij de buurt kan naast de emotionele gehechtheid tevens de fysieke woonomgeving omvatten. Van Bruinhorst (2015) maakt in haar onderzoek naar betrokkenheid bij de woonomgeving naast de sociale woonomgeving onderscheid tussen de fysieke woonomgeving. Het hebben van sociale contacten is de belangrijkste factor die zorgt voor betrokkenheid bij de sociale woonomgeving. De bereidheid om zich voor de buurt in te zetten is daarnaast afhankelijk van de fysieke woonomgeving van de mensen. Bij de fysieke woonomgeving gaat het over het thuis en zich vertrouwd voelen en gehecht zijn aan de fysieke buurt, zoals de aanwezigheid van de voldoende groenvoorzieningen (Van Bruinhorst, 2015). Op grond van deze indeling is de verwachting dat altruïstische motieven alleen kunnen bestaan op het moment dat de buurtverbinder zich betrokken voelt bij zijn of haar sociale woonomgeving.

Altruïstische motieven zijn ten bate van de ontvanger. Ten aanzien van buurtverbinders bestaat de verwachting dat altruïstische motieven louter plaatsvinden indien de buurtverbinder zich bij zijn of haar sociale woonomgeving betrokken voelt. Tegenover altruïsme als motief voor solidair gedrag kan reciprociteit worden gesteld, aangezien reciprociteit het idee van welbegrepen eigenbelang van de gever behelst. De gever geeft om er zelf ook beter van te kunnen worden. Onderstaande paragraaf gaat nader in op reciprociteit.

2.2.2 *Reciprociteit*

Naast altruïsme is wederkerigheid een andere vorm van solidariteit. De verwachting bij wederkerigheid is dat gegeven hulp leidt tot beantwoording van dergelijke materiële of non-materiële ondersteuning - tegenover een bijdrage van mij staat er een van jou (Komter, 2004). Het zijn niet alleen pure altruïstische vormen die ons doen geven, maar we maken een inschatting van de positie van de sociale relatie die we aangaan of, en hoeveel we geven (Komter, 2007). Reciprociteit is de tegenhanger van altruïsme en is gebaseerd op welbegrepen eigenbelang (De Beer, 2006).

Eerder onderzoek toont aan dat het geven van ondersteuning sterk samenhangt met het ontvangen van hulp (Komter & Schuyt, 1993; Plickert, Cote & Wellman, 2007). Mensen die veel geven, zullen tevens (veel) ontvangen. Het ontvangen van ondersteuning is een belangrijke factor voor wederkerigheid. Klaar staan voor anderen betekent in dit geval dat je ook zelf aanspraak mag maken op hulp als dat nodig is. Buren tonen zich solidair zowel op het emotionele alsmede op het instrumentele vlak. Instrumentele hulp betreft praktische zaken zoals kleine reparaties, boodschappen, klusjes, het (uit)lenen van kleine geldbedragen en levensmiddelen. Luisteren, raad geven bij kleine ruzies, advies geven bij familieproblemen en ondersteuning bieden bij een aanhoudende mentale dip werden gecategoriseerd als emotionele ondersteuning (Mollenhorst, Bekkers & Völker, 2005; Engbersen, van der Leun, Staring & Kehla geciteerd in Komter, 2004). Plickert et al (2007) voegen daar een extra dimensie aan toe. Zij vonden een vorm van burenhulp in de grotere klussen tussen buurtbewoners. Hieronder vallen onder meer langdurige zorg en grotere huishoudelijke klussen aan het huis, zoals reparaties (Plickert et al, 2007).

In de literatuur bestaat een variëteit aan indelingen van te onderscheiden vormen van wederkerigheid. In deze masterthesis zal gebruik gemaakt worden van de drie dimensies waarop wederkerige relaties kunnen verschillen, gebaseerd op het onderzoek van Hamilton en Sandelowski (2004). Zij stellen dat uitwisseling kan voorkomen tussen twee mensen, of in een groter netwerk, variëren in soort en hoeveelheid, en variëren in het tijdsbestek (Hamilton & Sandelowski, 2004). Door deze rankschikking kan meer specifiek worden aangewezen op welke mogelijke wijze giften teruggegeven kunnen worden. Bij Sahlins wordt deze rankschikking in één onderdeel van zijn driedelige typologie gestopt, namelijk de gegeneraliseerde wederkerigheid. In deze vorm van wederkerigheid is de verwachting van wederkerigheid impliciet. De verplichting bestaat maar is niet onderworpen aan bepalingen ten aanzien van kwantiteit, kwaliteit of tijdsbestek. Lavoie, White en Zuñiga (2001) geven een andere typologie van drie soorten wederkerigheid: onmiddellijke of gemeenschappelijke reciprociteit, hypothetische reciprociteit en als laatste uitgestelde reciprociteit. Bij deze typologie gaan onmiddellijke en uitgestelde reciprociteit beide over het tijdsbestek waarin wederkerigheid plaatsvindt. Onmiddellijke of gemeenschappelijke wederkerigheid impliceert dat, binnen een kort tijdsbestek, eenzelfde soort gift wordt teruggegeven. Hypothetische wederkerigheid is gericht op de toekomst, waarbij de veronderstelling is dat de geveer ook zou worden geholpen wanneer hij of zij hulp nodig zou hebben. Zowel Sahlins (1965) als Lavoie et al (2001) besteden geen aandacht aan wederkerigheid binnen een groter netwerk, terwijl dit voor buurtverbinders wellicht een rol kan spelen aangezien zij hun eigen netwerk inzetten voor het verlenen van hulp.

In dit onderzoek zal de driedeling over reciprociteit van Hamilton en Sandelowski (2004) worden toegepast. In paragraaf 2.2.2.1 wordt besproken dat uitwisseling van middelen kan voorkomen tussen twee mensen, of in een groter netwerk. De daaropvolgende paragraaf gaat in op de variatie van uitwisseling van giften in soort en hoeveelheid. Tenslotte kan reciprociteit verschillen in het tijdsbestek van teruggave. Dit wordt toegelicht in paragraaf 2.2.2.3. Volgens Tullberg (2004) komt gelijke wederkerigheid zelden voor. Het kan indirect zijn, gaat verder dan economische berekeningen en zonder verwachting van terugkeer. In onderstaande paragrafen wordt besproken waarin wederkerige relaties kunnen verschillen.

2.2.2.1 Betrokken personen

Wederkerigheid kan als motief worden genoemd voor solidariteit. Een van de dimensies waarin wederkerige relaties kunnen verschillen is in het aantal betrokken personen. In interacties tussen mensen zijn we vertrouwd met het principe van directe wederkerigheid – ik help jou, dan help jij mij. Maar er kan ook indirecte wederkerigheid bestaan: ‘jij helpt mij en dan help ik iemand anders’ – (of: ‘ik help jou en dan helpt iemand anders mij’). Lévi-Strauss noemt de uitwisseling van een gift waarbij slechts twee personen betrokken zijn *restricted exchange* en *generalized exchange* voor een vorm van uitwisseling die een complexere structuur van uitwisselingsrelaties omvat (Komter, 2007). Gegeneraliseerde wederkerigheid verwijst naar de verwachting dat de ontvangen ondersteuning wordt beantwoord door iemand anders dan de oorspronkelijke gever van hulp (Neufeld & Harrison, 1995). Een mogelijk motief voor buurtverbinders is dat ze de verwachting hebben dat hun solidaire gedrag of beantwoord wordt door de ontvanger, of door iemand uit het sociale netwerk van de ontvanger.

Voor directe reciprociteit bestaat de zogenoemde ‘Gulden Regel’. Dit houdt in dat je anderen helpt, omdat zij jou hebben geholpen. Het uitgangspunt van deze wederkerigheid is dat je anderen behandelt zoals je zelf behandeld wil worden. Het uitwisselen van giften zorgt voor het ontstaan en behouden van sociale relaties (Komter, 2007). De verwachting van het principe van wederkerigheid is voldoende om de relatie in stand te houden, zo stelt de *social exchange* theorie. Men geeft aan anderen met de verwachting dat hun solidaire gedrag - uiteindelijk - beloond zal worden (Hamilton & Sandelowski, 2004). Op grond daarvan, wanneer hulp is ontvangen, is de verwachting dat de ontvanger de gunst restitueert. Dit gebeurt op basis van een kosten-batenanalyse van de potentiële gever over de consequenties die zijn gift kunnen hebben. Directe wederkerigheid kan plaatsvinden tussen vrienden, familieleden (Lewinter, 2003; Walker, Pratt & Oppy, 1992), collega’s (Agneessens & Wittik, 2012) en buurtbewoners (Plickert et al, 2007). Met betrekking tot het buurtleven is bewijs gevonden dat burenhulp vooral gebaseerd is op directe wederkerigheid (Thomése, Tilburg & Knipscheer, 2003). Dit mechanisme van uitwisseling is gebaseerd op een-op-eenrelaties en omvat voornamelijk uitwisseling in de kleine praktische diensten tussen burens (Linders, 2010). De buurtverbinder kan zich solidair opstellen met de verwachting dat deze ondersteuning beloond wordt door de ontvanger zelf.

In wetenschappelijk onderzoek is minder aandacht besteed aan indirecte wederkerigheid (Neufeld & Harrison, 1995). Bij indirecte reciprociteit zijn er twee mogelijkheden. A helpt B alleen wanneer B hulp biedt aan C. Bij de tweede optie helpt A B alleen wanneer A hulp krijgt van D. Dit

wordt sociale indirecte reciprociteit genoemd (Alexander, 1987 zoals geciteerd in Greiner & Levati, 2005). Om indirecte reciprociteit te onderzoeken, wordt er gebruik gemaakt van sociale experimenten (Wedekind & Braithwaite, 2002; Wedekind & Milinski, 2000; Greiner & Levati, 2005; Stanca, 2009). In de vorm van speltheorieën proberen onderzoekers te achterhalen hoe reciprociteit loopt. Zo vinden Wedekind en Milinski (2000), bijvoorbeeld, bewijs voor sociale indirecte reciprociteit. Bij een spel van zes rondes geven participanten eerder aan degene die al genereus hebben gegeven in voorgaande rondes. Het besluit om te geven hangt af van de aanwezige informatie over het aantal keer dat de ontvanger hulp heeft gegeven in het verleden. Onderzoek naar gegeneraliseerde uitwisseling toont aan dat groepsidentiteit een rol speelt (Yamagishi & Kiyonari, 2000). Bij het spelen van 'het dilemma van de gevangene' (Prisoners Dilemma) geven participanten meer geld aan hun groepsleden, in vergelijking met het geldbedrag aan niet-groepsleden. In relatie met buurtverbinders zou dit betekenen dat er gegeneraliseerde wederkerigheid plaatsvindt vanuit de verbondenheid van de bewoners met de buurtgemeenschap. Doordat buurtverbinders zelf geen burenhulp verlenen maar de netwerkvorming binnen een buurt bevordert, kan het daarnaast zo zijn dat de buurtverbinder geeft met de verwachting via anderen (buurtgenoten) terug te krijgen. De interactie van dit solidaire gedrag bij buurtverbinders is immers al niet beperkt tussen twee personen, maar kan in zekere mate gezien worden als een complexere uitwisselingsrelatie.

2.2.2.2 Aard van de giften

Wederkerigheid kan eveneens verschillen in de soort en hoeveelheid van de giftuitwisseling. Gouldners norm van reciprociteit schrijft voor dat de teruggave van een gift ongeveer in evenwicht is met de oorspronkelijke gift (Fiske, 1992; Gouldner, 1960). Er kunnen twee verschillende typen situaties van wederkerigheid bestaan. In het eerste geval ontvangt men eenzelfde gift als wat men heeft gegeven, door Plickert et al (2007) aangeduid als *similar exchange*. De andere situatie betreft uitwisseling waarbij men een ander soort gift ontvangt, maar waar de waarde gelijk van is. Dit fenomeen wordt *mixed exchange* genoemd. In het laatste geval zijn er minder beperkingen tot wederkerigheid. Desalniettemin is het een diepgewortelde neiging van de mens om wederkerigheid na te streven, zo stelt de *equity* theorie. Deze theorie heeft als uitgangspunt dat men naar verhouding teruggeeft wat men heeft ontvangen (Hamilton & Sandelowski, 2004). Mensen beoordelen hun relaties met anderen in termen van investeringen en uitkomsten. Bij het waarnemen van een oneerlijke uitwisselingsrelatie, ervaart men negatieve gevoelens. Redelijke en rechtvaardige wederkerige relaties kunnen bestaan doordat investeringen en uitkomsten binnen een relatie evenredig met elkaar zijn, of wanneer de investeringen van de gever gelijk zullen zijn met de uitkomsten (Bakker, Schaufeli, Demerouti, Janssen, Van Der Hulst, & Brouwer, 2000).

Zoals de norm van reciprociteit al voorschrijft is het van essentieel belang voor het in stand houden van sociale relaties dat er een balans bestaat in de uitwisseling van hulp. Een uitwisselingsrelatie kan in balans zijn, niet omdat precies hetzelfde wordt teruggegeven maar omdat de uitwisseling in balans is door een teruggave waarvan de waarde als gelijkwaardig wordt ervaren (Plickert et al, 2007). Deze laatste vorm van wederkerigheid is de meest gebruikelijke wederkerigheid. Uitwisseling van identieke diensten komt minder vaak voor. Enerzijds bestaan er situaties waarin de

één de ander meer kan geven. Anderzijds komt het voor dat de ontvanger van de hulp een talent mist die de gever wel heeft. *Mixed exchange* is in evenwicht doordat de uitwisselde hulp van gelijke waarde is voor de gever. Burenhulp is hier een voorbeeld van. De oorspronkelijke hulp wordt meestal niet beantwoord met dezelfde wederdienst, maar is qua waarde van de wederdienst in balans. Zo bestaat er een uitwisseling van praktische hulp tussen buurtbewoners (Linders, 2010). Dit kan bijvoorbeeld inhouden dat het doen van boodschappen wordt beantwoord met het verzorgen van andermans planten (Plickert et al, 2007). Ook emotionele hulp wordt met kleinere huishoudelijke klussen gelijkgesteld. Uitingen van dankbaarheid en waardering kunnen tevens als tegenwicht fungeren binnen relaties waarin een persoon hulpbehoevend is. Bijvoorbeeld bij relaties waarbij kinderen voor hun (bejaarde, zieke, demente) ouders zorgen (Lewinter, 2003). Er kunnen twee motieven worden aangewezen met betrekking tot aard van de uitwisseling bij buurtverbinders. Buurtverbinders geven informatie door aan buurtgenoten, met de verwachting dat deze buurtgenoten eenzelfde soort informatie zullen teruggeven. Of de buurtverbinders zijn solidair met als motief dat ze een ander soort gift ontvangen, maar waar de waarde gelijk van is.

2.2.2.3 Tijdsbestek

Als laatste speelt de dimensie tijd een rol bij solidair gedrag. De tijd die mensen beschikbaar hebben, is van invloed op het al dan niet geven van ondersteuning. Wie een fulltime baan heeft zal over minder tijd beschikken dan iemand die bijvoorbeeld met pensioen is (Linders, 2010). In dit geval gaat het om het geven van hulp waarbij tijd een factor van betekenis is (De Beer & Koster, 2007). Het tijdsbestek waarin de uitwisselingsrelatie plaatsvindt, kan bovendien variëren. Er kan binnen een zeer kort tijdsbestek wederkerigheid plaatsvinden. Directe uitwisseling is het 'gelijk oversteken' van giften. Een voorbeeld hiervan is de uitwisseling van geld tegen goederen of diensten. Solidair gedrag kan onmiddellijk beantwoordt worden met een cadeaubon, een aardigheid of een bedankje. Daarenboven toont onderzoek aan dat wederzijdse uitwisseling tussen sociale relaties niet altijd meteen tegemoetkomend hoeven zijn. Er kan enige vertraging optreden ten aanzien van reciprociteit (Hamilton & Sandelowski, 2003). Wederkerigheid kan zelfs over de jaren heen plaatsvinden. Volwassenen zorgen voor hun ouders als waardering voor de zorg die ze als kinderen hebben gekregen, of omdat ze anticiperen op toekomstige zorg die ze van hun kinderen ontvangen (Lewinter, 2003). Dit past bij de typologie van gegeneraliseerde reciprociteit van Sahlins. Men voelt de verplichting om terug te geven, maar dit is niet per definitie tijdsgebonden. Wederkerigheid is gebaseerd op vertrouwen. Volgens de *social exchange* theorie geeft een individu aan anderen met de verwachting dat zijn gedrag - uiteindelijk - beloond zal worden (Hamilton & Sandelowski, 2003). Op grond daarvan, wanneer hulp is ontvangen, is de verwachting dat de ontvanger de gunst uiteindelijk zal restitueren.

3. Onderzoeksvraag

Op basis van de theoretische verkenning ten aanzien van solidariteit is de volgende hoofdvraag geformuleerd voor dit onderzoek:

In hoeverre zijn motieven van altruïsme en wederkerigheid bepalend voor solidair gedrag bij buurtverbinders?

De hoofdvraag zal beantwoord worden aan de hand van de volgende deelvragen:

1. In hoeverre is het motief altruïsme bepalend voor solidair gedrag bij buurtverbinders?
2. In hoeverre is het motief reciprociteit met betrekking tot het aantal betrokken personen bepalend voor solidair gedrag bij buurtverbinders?
3. In hoeverre is het motief reciprociteit met betrekking tot de aard en hoeveelheid van de gift bepalend voor solidair gedrag bij buurtverbinders?
4. In hoeverre is het motief reciprociteit met betrekking tot het tijdsbestek bepalend voor solidair gedrag bij buurtverbinders?

Buurtverbinders kunnen een variëteit aan motieven hebben voor solidair gedrag. In deze masterthesis worden aan de hand van theorieën over solidariteit twee motieven onderscheiden. Dit onderscheid heeft betrekking op de verwachting dat de gegeven hulp wordt beantwoord met wederdiensten- of goederen. Bij altruïsme is iemand solidair met een ander zonder daar iets voor terug te verwachten. Reciprociteit gaat uit de verwachting van teruggave. Wederkerigheid kan variëren in het aantal betrokken personen bij de uitwisseling, de aard van de uitgewisselde giften en het tijdsbestek waarin de uitwisseling plaatsvindt (Agneessens & Wittek, 2011; Neufeld & Harrison, 1995). Buurtverbinders kunnen de verwachting hebben dat hun solidaire gedrag wordt beantwoord door iemand anders dan de oorspronkelijke ontvanger (Neufeld & Harrison, 1995), of dat de wederkerigheid plaatsvindt tussen de twee betrokken personen. De tweede dimensie van wederkerigheid waarbinnen variëteit kan bestaan is de aard van de uitgewisselde giften. Bij *similar exchange* ontvangen buurtverbinders eenzelfde gift als wat zij gegeven hebben. De andere situatie betreft uitwisseling waarbij de buurtverbinder een ander soort gift ontvangt, maar waar de waarde gelijk van is. Dit fenomeen wordt *mixed exchange* genoemd (Plickert et al, 2007). Tenslotte kan wederkerigheid binnen een zeer kort tijdsbestek plaatsvinden of er kan enige vertraging optreden. Daarenboven kan het voorkomen dat uitwisseling tussen de buurtverbinder en ontvanger niet meteen tegemoetkomend is (Hamilton & Sandelowski, 2003).

4. Onderzoeksmethode

Het volgende hoofdstuk bevat een toelichting van de onderzoeksmethode die in dit onderzoek is gebruikt. Allereerst wordt de keuze en verantwoording van het type onderzoek besproken en wordt aandacht besteed aan de kenmerken die toebehoren aan de keuze voor de onderzoeksmethode. Achtereenvolgens zullen de selectiecriteria van buurtverbinders, methode van dataverzameling, analyse en kwaliteitscriteria aan bod komen.

4.1 Type onderzoek

Over buurtverbinders is zeer weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan en dat maakt dat dit onderzoek explorerend van aard is. Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksstrategie. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de motieven van buurtverbinders voor hun inzet voor het versterken van de sociale cohesie in hun buurt. Als verantwoording voor de onderzoeksmethode worden twee redenen aangedragen. Allereerst is gekozen voor de kwalitatieve methode aangezien de operationele populatie te klein is om kwantitatief onderzoek uit te voeren. Daarnaast kunnen kwalitatief verkregen data meer diepgang bieden over de beweegredenen voor solidair gedrag bij buurtverbinders. Kwalitatief onderzoek gaat uit van een interpretatieve benadering, dat wil zeggen dat het menselijk handelen niet objectief is en om die reden ook niet als zodanig onderzocht kan worden (Boeije, 2009). Het begrijpen van de sociale werkelijkheid staat centraal bij de interpretatieve benadering van onderzoek. Door de gestandaardiseerde onderzoeksmethoden die gebruikelijk zijn bij kwantitatief onderzoek is er weinig ruimte voor de inbreng van de respondenten. Kwalitatief onderzoek is daarentegen uitermate geschikt voor explorerend onderzoek. Dit komt omdat de respondent kan uitweiden en voorbeelden kan geven: kwalitatief onderzoek biedt de respondenten de mogelijkheid ideeën en suggesties aan te leveren en geeft om die reden meer diepgang dan kwantitatief onderzoek (Hart & Hox, 2005).

4.2 Selectiecriteria respondenten

Bij de selectie van buurtverbinders is rekening gehouden met drie criteria. Ten eerste heeft de buurtverbinder ervaring met het koppelen van een buurtgenoot met een hulpvraag aan een andere buurtgenoot. Benadrukt moet worden dat hier geen rekening gehouden wordt met de positieve dan wel negatieve, of zelfs neutrale (geen) uitkomst. Het gaat om de handeling van het maken van een verbinding tussen twee of meerdere mensen die mogelijk wat voor elkaar kunnen betekenen. Wat de hulpbehoevende vervolgens met de informatie - gemaakte binding - doet, blijft in dit onderzoek achterwege. Ten tweede doet de buurtverbinder dit kosteloos. Hij of zij biedt niet-beroepsmatige verstrekte, informele hulp in ongeorganiseerd verband. En tenslotte komt de gegeven hulp in de vorm van informatie. Dit valt onder emotionele hulp. Hieronder vallen zaken als luisteren, raad geven of steun geven waar nodig. Daar tegenover staat praktische hulp, zoals kleine reparaties (Mollenhorst et al., 2005). De kenmerken van de buurt waar de buurtverbinder actief is, wordt zoveel mogelijk gelijk gehouden. Dit gebeurt op basis van het sociaal economisch profiel van de buurt en wordt onderverdeeld in laag, midden en hoog. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat een lage welvaart van een buurt leidt tot steeds homogener contacten. De burens waar men sociaal contact mee heeft,

hebben een vergelijkbare achtergrond (Kasinitz & Rosenberg, 1996). Ander onderzoek vindt bewijs voor hoe lager de welvaart in een buurt, hoe minder men contact heeft met de burens (Gesthuizen, Van der Meer & Scheepers, 2008). Uitwisseling van informatie en sociale steun zal in dergelijke buurten beperkt zijn (Kasinitz en Rosenberg, 1996; Pinkster, 2008). De keuze is, om die reden, gevallen op wijken in Nijmegen met een gemiddelde en met een hogere welvaart.

Bij de gemeente Nijmegen zijn de gegevens beschikbaar van het sociaal-economisch profiel van de wijken in Nijmegen. De inkomensgroepen zijn verdeeld in laag, midden en hoge inkomens. Deze groepen zijn bepaald op basis van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen. Tot de midden inkomens rekent de gemeente Nijmegen de inkomens in de derde en de vierde twintigprocentgroep. Tot de hoge inkomens worden gerekend de inkomens in de vijfde twintigprocentgroep. Deze cijfers dienen als uitgangspunt voor het selectie criterium om buurtverbinders te benaderen uit wijken met een midden of hoog inkomensgemiddelde.

STIP Nijmegen is een organisatie, verspreid over vijf plekken in Nijmegen, waar bewoners naartoe kunnen gaan voor informatie en advies in de wijk. Buurtbewoners zijn welkom om vrijwilligerswerk te doen, of buurtgenoten te helpen. Bij deze organisatie ben ik doorverwezen naar verschillende initiatieven waar buurtverbinders bij betrokken zijn. Deze mensen zijn voornamelijk via de mail benaderd, vaak omdat er geen andere informatie voorhanden was. In het onderzoek is gebruik gemaakt van een sneeuwbalsteekproef (Boeije, 2009), wat inhoudt dat via de eerste buurtverbinders namen zijn verkregen die ik tevens benaderd heb. Deze methode is toegepast omdat het onderzoek betreft naar een moeilijk bereikbare groep.

4.3 Methode dataverzameling

De gegevens zijn verzameld middels semigestructureerde interviews. Semigestructureerde interviews bieden zowel flexibiliteit, als de mogelijkheid om tot de kern van het onderwerp solidariteit te komen (Hart & Hox, 2005). Er heeft geen pilot interview plaatsgevonden. De interviews zijn, met toestemming van de respondent, opgenomen met behulp van een voice-recorder. Bij de gesprekken diende de topiclijst als leidraad voor het interview, waarin de behandelde thema's zijn geoperationaliseerd op basis van de besproken theorieën over solidariteit - opgesplitst in altruïsme en reciprociteit - in hoofdstuk twee. Deze topiclijst staat weergegeven in bijlage A. In het interview was er ruimte voor de respondent om eigen voorbeelden aan te dragen, op welke manier hij of zij een bedrage heeft geleverd aan het versterken van de sociale cohesie van hun buurt. Deze voorbeelden dienden als uitgangspunt voor de vervolgvragen betreffende de motivatie voor hun solidaire gedrag. Wanneer respondenten tijdens het gesprek vervolgens te ver afweken van de relevante onderwerpen, is het gesprek bijgestuurd.

De vragen van het interview zijn gebaseerd op concepten van de gebruikte theorieën over de motieven van solidariteit uit hoofdstuk 2. De thema's die centraal stonden in de topiclijst, waren: altruïsme en reciprociteit waarbij reciprociteit opgedeeld is in de dimensies tijdsbestek, aantal betrokken personen en aard van de gift (Hamilton & Sandelowski, 2007). Door de respondenten te vragen of men de verwachting had op teruggave, probeerde ik inzichtelijk te krijgen of er motieven van altruïsme aanwezig zijn. Om reciprociteit te operationaliseren heb ik gevraagd aan de respondenten

wat hun solidaire gedrag oplevert en doorgevraagd naar de verschillende dimensies van reciprociteit wanneer dat extra aandacht behoeft.

4.4 Type analyse data

De twintig afgenomen interviews zijn ieder afzonderlijk getranscribeerd. Om de gegevens anoniem te verwerken, zijn de namen vervangen door de cijfers één tot en met twintig. Met behulp van het programma Nvivo 10 zijn de teksten geanalyseerd. Op voorhand is er een codeboom opgesteld voor het analyseren van de interviews. Deze codes zijn voortgevloeid uit de theorie en operationalisering van de topiclijst. De analyse bestond uit twee rondes. De eerste ronde is bedoeld om de onderdelen van de data te koppelen aan de initiële codeboom. In de tweede ronde van analyse is gekeken of deze onderdelen verder verdeeld konden worden in verkleinde categorieën of andere thema's (Miles, Huberman & Saldaña, 2013). Er zijn in de tweede ronde een aantal subcodes toegevoegd bij het thema reciprociteit. Bij reciprociteit is naast de onderdelen tijd, balans en betrokken personen een veilige, geborgen buurt toegevoegd, de categorie voldoening en de categorie contacten (herkenning) in de buurt. Daarnaast is de code sociale vaardigheden toegevoegd aan de codeboom. De complete codeboom is bijgevoegd in bijlage B.

4.5 Kwaliteitscriteria

Om de kwaliteit van een onderzoek te waarborgen is het van belang om de betrouwbaarheid en validiteit te waarborgen. Om te voldoen aan de kwaliteitscriteria moet het onderzoeksproces navolgbaar zijn. Er bestaan twee kwaliteitscriteria die de navolgbaarheid bevorderen: betrouwbaarheid en validiteit. Betrouwbare methoden van dataverzameling maken dat herhaling van de waarnemingen leidt tot gelijke uitkomsten (Boeije, 2009). Waarnemingen moeten zo min mogelijk worden beïnvloed door toevalsfouten. Een middel om toevalsfouten te verminderen is standaardisering van de dataverzameling. Echter, bij kwalitatief onderzoek is dat lastiger te bewerkstelligen. Het gebruik van een topiclijst maakt dat exact dezelfde vragen niet gesteld kunnen worden en maakt hertesten onmogelijk. Procedures om de betrouwbaarheid en validiteit van kwalitatief onderzoek te bewaken zijn door alle interviews te transcriberen, nadat ze door middel van een voice-recorder zijn opgenomen. De respondenten zijn geanonimiseerd op basis van cijfers en er is een schema weergegeven van de basiskennmerken van de respondenten. Dit maakt dat de resultaten te herleiden zijn, wat maakt dat de interpretatie controleerbaar is – al is enige mate van subjectiviteit onvermijdelijk. Om subjectiviteit te verminderen zijn de interviews gecodeerd en geanalyseerd in de coderingssoftware Nvivo. Hierdoor is het mogelijk uitkomsten naast elkaar te leggen en op kritische wijze te vergelijken om op deze manier interpretatieve fouten te herkennen en aan te passen. Dit komt de validiteit van het onderzoek ten goede. Een beperking van het onderzoek is dat geen andere onderzoeker betrokken zijn geweest bij de analyse van de interviews. Dit kan gevolgen hebben voor de interpretatie van de getrokken conclusie in relatie tot de verzamelde gegevens.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de interviews met de buurtverbinders gepresenteerd. Het doel van deze masterthesis is om te onderzoeken welke motieven buurtverbinders hebben voor solidair gedrag. Allereerst komen een aantal onderwerpen aan de orde die niet rechtstreeks gerelateerd zijn aan de motieven van solidair handelen van de buurtverbinder, maar die wel betrekking hebben op relevante achtergrondinformatie over de buurtverbinder. De onderstaande paragraaf omvat een profielschets van de buurtverbinder. In dit onderdeel wordt verder ingegaan op de sociaal-economische en sociaal-demografische achtergrondkenmerken die kunnen worden toegeschreven aan de buurtverbinder. In de daaropvolgende paragraaf, 5.2, wordt gesproken over de verschillende vormen van 'bindingen' die buurtverbinders maken. Ter afsluiting worden de motieven van solidair gedrag geanalyseerd.

5.1 Profielschets buurtverbinders

De interviews zijn afgenomen door slechts één onderzoeker en hebben allen bij de buurtverbinder thuis plaatsgevonden. Bij de gesprekken waren geen anderen mensen aanwezig. Met behulp van een topiclijst werd het interview opgestart en daar waar nodig bijgestuurd. De interviews zijn, met toestemming van de respondent, opgenomen met behulp van een voice-recorder. De gesprekken duurden gemiddeld een uur. Na afloop zijn de gesprekken getranscribeerd, nog een keer nagelopen en vervolgens in het softwareprogramma Nvivo 10 geplaatst voor de analyse. Vooraf aan het interview zijn de respondenten op de hoogte gebracht van het doel en de werkwijze van het onderzoek. De gegevens zijn geanonimiseerd. Dit houdt in dat geen van de respondenten in deze masterthesis te herleiden is door derden (Hart & Hox, 2005).

Tabel 1 geeft een overzicht van de achtergrondkenmerken van de twintig geïnterviewde buurtverbinders. Eerder onderzoek toont aan dat de inzet van bewoners voor de buurt, zoals het actief participeren om de leefbaarheid en veiligheid in de buurt te verbeteren, voor een deel bepaald wordt door hun sociaal-economische en sociaal-demografische achtergrondkenmerken (Bolt & Ter Maat, 2005; Dekker, 2007; Lelieveldt, 2004).

Onder meer zijn de socio-demografische kenmerken als leeftijd, geslacht, het hebben van wel of geen kinderen en woonduur meegenomen in de analyse en zullen besproken worden in paragraaf 5.1.1. Voor de socio-economische kenmerken is gevraagd naar hoogst afgeronde opleiding en het huidige beroep. De woonwijk dient als indicatie voor inkomen en valt tevens onder socio-economische kenmerken. Deze bevindingen staan weergegeven in paragraaf 5.1.2.

5.1.1 Sociaal demografische kenmerken

In totaal zijn er zeven mannen geïnterviewd tegenover dertien vrouwen. De leeftijd van de respondenten ligt tussen de 38 en 80 jaar. De respondenten bevinden zich in de fasen van volwassenheid en actieve ouderdom. Taken waar het bij de volwassenheid om draait, zijn werk en het verzorgen van een gezin. Bij de fase van actieve ouderdom is men met pensioen en heeft men geen zorg meer voor de kinderen, maar voelt men zich nog steeds fit en gezond (Cardol & de Jong, 2012).

Het merendeel (14 van 20) van de buurtverbinders heeft kinderen. Door het ouderschap zijn de respondenten veel meer geconcentreerd op hun omgeving en de omgeving waar hun kinderen gaan opgroeien. Voorheen was deze buurtoriëntatie minder, vanwege drukte met werk en vrienden (Van der Graaf & Duyvendak, 2009). Kinderen maken dat de buurtverbinders meer afhankelijk worden van hun directe omgeving, in dit geval de buurt. Mensen met kinderen zullen relatief veel tijd doorbrengen in de buurt. Ze zetten zich in voor de buurt, omdat ze daar een zeker belang bij hebben (Bolt & Ter Maat, 2005). Respondent 10, twaalf jaar woonachtig in de wijk Heseveld, benoemt deze verschuiving. Respondent 10 antwoordde op de vraag of voordat ze kwam wonen op haar huidige adres ook actief was het volgende:

“Nee, veel minder maar toen had ik ook nog geen kinderen en dat heeft wel een invloed. Sowieso dat een buurtje in een keer belangrijk wordt. In praktische zin van school, oppas, samen fietsen, je moet werken, je neemt de kinderen van een ander mee en dan ga je fietsen. En daarvoor vond ik een buurtje veel minder belangrijk. Dan woon je gewoon ergens. Dan had je gewoon je vrienden en je werk en daar ging je dan gewoon naartoe. Met kinderen merk je pas dan ben je veel meer gefocust op de buurt, zeker als ze klein zijn. Dan kom je in het speeltuintje. Daarvoor niet zo, nee.”

Bij de buurtverbinders varieert de woonduur van 7 jaar tot aan 44 jaar. Dit kan duiden op gehechtheid aan een buurt. Door de lange woonduur kunnen buurtverbinder zich emotioneel betrokken voelen bij de buurtbinding. Het lijkt erop dat de buurtverbinders zich loyaal voelen aan hun buurt. Deze verbondenheid uit zich in participatie in de buurt om de leefbaarheid te verbeteren (Breeuwsma, 2011; Minkler & Wallerstein, 2011; Bolt & Ter Maat, 2005; Bolt & Torrance 2005). In de tabel is terug te vinden dat buurtverbinder 19 slechts één jaar woonachtig is in een wijk nabij Nijmegen. Voor die tijd woonde zij tweeëntwintig jaar in de Nijmeegse wijk Altrade.

5.1.2 Sociaal-economische kenmerken

Het merendeel van de buurtverbinders heeft hoger beroepsonderwijs genoten (dertien van de twintig), drie van de twintig respondenten hebben een master afgerond aan de universiteit. Slechts één buurtverbinder voelde zich niet prettig bij de vraag en heeft hier geen antwoord op gegeven.

Bij de woonwijk is geselecteerd op midden en hoge inkomens, zoals benoemd in hoofdstuk vier. Dit is gedaan omdat eerder onderzoek heeft aangetoond dat men met een hoge sociaal-economische status meer participeren in hun buurt. Zij beschikken gemiddeld genomen over meer sociale en cognitieve vaardigheden en meer contacten dan mensen met een lage sociaal-economisch status (Pinkster, 2008; Kasinitz en Roosenberg, 1996). De gegevens van de gemeente met betrekking tot gemiddelden van inkomen zijn te vinden in bijlage C. De buurtverbinders zijn afkomstig uit zeven verschillende wijken in Nijmegen: Biezen, Hazenkamp, St. Anna, Hengstdal, Neerbosch-Oost, Heseveld en Altrade.

De buurtverbinder bezit kwaliteiten die als sociaal en dienstbaar kunnen worden geïnterpreteerd. Dit baseer ik op twee patronen die naar voren komen uit de gesprekken. Ten eerste

Tabel 1: Overzicht van de socio-demografische en socio-economische kenmerken van de geïnterviewde buurtverbinders

	GESLACHT	LEEFTIJD	OPLEIDING	BEROEP	WIJK	WOONDUUR	KINDEREN
<i>Respondent 1</i>	vrouw	71 jaar	HBO	gepensioneerd	Hazenkamp	8 jaar	onbekend
<i>Respondent 2</i>	vrouw	80 jaar	basisonderwijs	geen beroep / huisvrouw	Hazenkamp	20 jaar	wel
<i>Respondent 3</i>	vrouw	59 jaar	HBO	teamleider	Biezen	28 jaar	wel
<i>Respondent 4</i>	vrouw	69 jaar	WO	gepensioneerd	Hazenkamp	44 jaar	onbekend
<i>Respondent 5</i>	man	64 jaar	HBO	gepensioneerd	Hazenkamp	36 jaar	onbekend
<i>Respondent 6</i>	man	57 jaar	onbekend	onbekend	St. Anna	7 jaar	wel
<i>Respondent 7</i>	man	38 jaar	HBO	afdelingsmanager	St. Anna	8 jaar	wel
<i>Respondent 8</i>	vrouw	65 jaar	WO	gepensioneerd	Heseveld	32 jaar	geen
<i>Respondent 9</i>	man	48 jaar	HBO	ambtenaar	Altrade	14 jaar	wel
<i>Respondent 10</i>	vrouw	47 jaar	HBO	ambtenaar	Heseveld	12 jaar	wel
<i>Respondent 11</i>	vrouw	47 jaar	HBO	zzp-er marktering en sales	Neerbosch-Oost	6 jaar	wel
<i>Respondent 12</i>	vrouw	61 jaar	HBO	activiteitenbegeleidster	Hengstdal	30 jaar	wel
<i>Respondent 13</i>	vrouw	53 jaar	HBO	creatief therapeute	Hengstdal	6 jaar	onbekend
<i>Respondent 14</i>	vrouw	60 jaar	LBO	geen beroep / huisvrouw	Hengstdal	24 jaar	wel
<i>Respondent 15</i>	man	76 jaar	MAVO	gepensioneerd	Hengstdal	44 jaar	onbekend
<i>Respondent 16</i>	man	63 jaar	WO	leraar	Altrade	40 jaar	wel
<i>Respondent 17</i>	vrouw	48 jaar	HBO	geen beroep / huisvrouw	Altrade	22 jaar	wel
<i>Respondent 18</i>	vrouw	51 jaar	HBO	kunstenares	Altrade	11 jaar	wel
<i>Respondent 19</i>	vrouw	54 jaar	HBO	speltherapeute	Ooij	1 jaar	wel
<i>Respondent 20</i>	man	55 jaar	HBO	leerkracht speciaal onderwijs	Hengstdal	26 jaar	wel

heeft het merendeel van de respondenten een baan in de dienstensector of hulpverlening. Dit betreffen banen waar contact met mensen voorop staat. Beroepen waar men veel sociaal contact heeft, zijn bijvoorbeeld medisch specialiste, docent op de hogere school of ambtenaar. Ze zijn vaak in sectoren werkzaam die dienstbaar van karakter zijn: in een omgeving om mensen te helpen, zoals een revalidatiecentrum, onderwijs, ouderenopvang, overheid of geestelijke gezondheidszorg. Ook de vijf respondenten die gepensioneerd zijn, hebben in het verleden een baan in de dienstsector en/of hulpverlening gehad. Een aantal respondenten maakt bewust de vergelijking met hun baan en de investeringen die ze maken in hun buurt, zoals respondent 7 (man, 38 jaar). Hij is werkzaam als afdelingsmanager bij een sociale werkvoorziening:

“Op een of andere manier vind ik dat gewoon leuk. Ik ging vroeger ook altijd de buurt af, meer richting de hulp kant. Boodschappen doen voor oudere mensen, dat soort dingen. Het zit een beetje in het aard van het beestje. Ik ben wel iemand die vaker in dat soort dingen terecht komt. Ik heb ook verschillende bedrijven gehad waar ik in de ondernemingsraad of onderdeelcommissie zat. Dat soort dingen, ergens die betrokkenheid. Meepraten, meedenken dat vind ik gewoon wel leuk. Dat geldt hier ook voor.”

Ten tweede komt in de gesprekken naar voren dat de buurtverbinders zichzelf ook als sociaal omschrijven. Ze vinden zichzelf een mensen-mens, spontaan en knopen graag een praatje aan met anderen. Dit zijn eigenschappen die bijdragen aan het makkelijk contact leggen.

De combinatie van hun beroep met hun sociale karakter maakt dat de buurtverbinders een sterk gevoel hebben van hun sociale omgeving. Ze handelen naar eigen inzicht en ervaring. Ze hebben een eigen idee ontwikkeld van wat er kan worden aangepakt in de buurt om te zorgen voor een sterkere sociale cohesie, alsmede wat passend is om hulp te bieden aan een buurtgenoot. Het is niet per definitie zo dat buurtverbinders handelen uit een directe hulpvraag vanuit de burens. Burens stellen de hulpvraag vaak niet. Buurtverbinders handelen op basis van de signalen die ze ontvangen en informatie die ze krijgen en geven een eigen invulling aan waar men op dat moment het meest baat bij heeft. Ze bezitten de eigenschap om sociaal invoelend te zijn. In onderstaand citaat vertelt respondent 3 (59 jaar, teammanager bij een revalidatiecentrum en 28 jaar woonachtig in de wijk Biezen) over een situatie waarin ze om advies gevraagd wordt en ze haar opvatting geeft over wat passend is als blijk van steun:

“S. kwam hier binnen en zei: ‘D, weet jij dit, jij bent meestal degene die dat organiseert. Zijn er al bloemen gehaald voor J?’. ‘Nee’, zeg ik ‘Vind jij bloemen nou passen? Hij heeft een heel groot ongeluk meegemaakt. Die man is helemaal verkramp. En hij heeft eerste hulp verleend. Dus dat heeft heel veel impact gehad’. Ik zeg: ‘Bloemen vind ik niet zo passen. Hij kan het nog niet kwijtraken in zijn hoofd. Al die beelden. Misschien moeten ze gewoon een avondje samen naar de film. Gewoon gefocust zijn op iets anders en dat je hoofd even leeg is’. ‘Oh, dat is misschien ook wel een goed idee. Nou dan ga ik wel geld ophalen. Ik ga wel langs de deuren.’”

Voor wat betreft de sociaal-demografische kenmerken van de geïnterviewde buurtverbinders komt naar voren dat de buurtverbinders zich voornamelijk bevinden in de categorieën van volwassenheid en actieve ouderdom, dat het overwegend mensen met kinderen zijn en dat zij een langere tijd - zeven jaar tot aan vierenzeventig jaar - op dezelfde plek wonen. Het omvat een groep die relatief veel tijd spendeert in de buurt. Dit suggereert dat de buurtverbinders een bepaald belang hebben bij de inzet voor hun buurt. Met betrekking tot de socio-economische kenmerken zijn het hoofdzakelijk mensen met een HBO opleiding of hoger, hebben ze in de meeste gevallen een beroep in de sociale sector en dienstverlening en hebben ze een zekere sociale inslag: ze kunnen makkelijk communiceren, zijn empathisch en sociaal invoelend.

5.2 Investerings buurtverbinder

Deze paragraaf gaat in op welke manier de buurtverbinder bijdraagt aan de sociale cohesie van de wijk. Er kunnen een drietal handelingen van solidair gedrag worden onderscheiden waar de buurtverbinder een rol in heeft die leiden tot de versterking van de sociale cohesie in een buurt. Deze loopt van het maken van verbindingen tussen buurtgenoot A met buurtgenoot B (ad hoc) (§ 5.2.) naar collectieve activiteiten (§ 5.2.2) naar meer structurele investeringen (§ 5.2.3).

5.2.1 Ad hoc

Uit de gesprekken blijkt dat de buurtverbinders zelf ook bereid zijn om burenhulp te bieden. Deze bereidheid om te helpen is het sterkst als het gaat om instrumentele hulp. Instrumentele hulp betreft eenvoudige praktische hulp. Het verrichten van hand- en spandiensten, zoals het invullen van een formulier, meenemen van boodschappen of uitlenen van levensmiddelen aan andere buurtgenoten, ophalen van kinderen zijn genoemde voorbeelden van uitwisseling tussen burenen. Het geven van emotionele steun, bijvoorbeeld een luisterend oor bieden, komt minder vaak voor. Emotionele zaken worden over het algemeen eerder besproken met vrienden of familie. Er zijn een aantal uitzonderingen, maar in die gevallen hebben de burenen al een vertrouwensband met elkaar. De onderlinge relatie speelt hierin een grote rol. Naarmate men zich vertrouwdert voelt bij elkaar, zal eerder gesproken worden over emotionele zaken. Een sterkere vertrouwensband gaat gepaard met frequenter contact met de burenen. Dit contact strekt verder dan louter elkaar groeten en uit zich in het ondernemen van gezamenlijke activiteiten zoals gezamenlijk eten of op vakantie gaan. Tijdens deze momenten is er ruimte om advies te vragen over persoonlijke kwesties.

Maar waarin verschillen buurtverbinders van actieve buurtbewoners? Zoals in de inleiding beschreven hebben buurtverbinders het talent om te zien wat anderen goed kunnen, wat er allemaal in de buurt aanwezig is en zijn zij in staat om bewoners met vragen door te verwijzen naar de juiste persoon in de buurt (Movisie, 12-02-2015; De Gelderlander, 24-04-2014). Wat hun gedrag onderscheidt van de 'ordinaire' burenhulp is dat zij een proces in gang zetten waarin steeds meer mensen elkaar gaan kennen en veel meer met elkaar gaan samenwerken. Waar burenhulp voornamelijk gericht is op een-op-eenrelaties, zijn buurtverbinders in staat om het sociaal kapitaal van een buurt in te zetten door een koppeling te maken tussen buurtbewoners. De gemaakte koppeling

leidt tot de verhoging van iemands productiviteit. Respondent 17, tweeëntwintig jaar woonachtig in Altrade, omschrijft het proces van het buurtverbinden in haar buurt:

“De buurtverbinder is iemand die bijna alles weet van de straat en altijd zijn huis open heeft staan en dat doorgeeft. Ik doe dit niet allemaal zelf. Het stomme is, ik heb het idee dat ik helemaal niks doe. Dat is dus niet waar. Misschien heb ik wel de gave om te onthouden wat iedereen goed kan. Ik hoef maar even een dingetje van iemand te horen en dan wordt het hier ergens in mijn hoofd opgeslagen en dan vier jaar later weet ik nog, want dat moet, dit is nooit allemaal binnen een dag opgelost. Misschien zit er wel iets in van tien jaar en dat komt dan zo naar boven op het juiste moment. Ik ben heel erg voor delen. Niet alleen maar materiaal, maar ook je talenten. De een weet alles van moestuinen. Waarom zou de ander dan helemaal van vooraf aan moeten beginnen? Nee. En ik ben gewoon een doener, we gaan gewoon beginnen. Je kan natuurlijk heel lang zitten te kijken en te doen, ‘hoe gaan we dat eens aanpakken?’ Dat weet ik ook niet, we gaan gewoon beginnen.”

Kortom, buurtverbinders bevorderen de netwerkvorming binnen een buurt. Ze attenderen buurtgenoten op de aanwezige kennis en goederen in de buurt waar ze baat bij kunnen hebben. Nieuwe verbindingen tussen buurtgenoten worden gefaciliteerd door de buurtverbinder. Het verschilt per buurtverbinder hoe men dit ten uitvoer brengt: of de buurtverbinder speelt een actieve rol door te bemiddelen, bijvoorbeeld door even mee te lopen naar de desbetreffende buur, of de buurtverbinder benoemt de beoogde verbinding en laat het verder over aan de hulpvrager. Zo koppelde respondent zes (57 jaar, zeven jaar woonachtig in Sint Anna) zijn buurvrouw aan een leesclubje uit de buurt:

“Er woont hierachter ook een mevrouw. Niemand kent haar, maar ik spreek haar wel eens. Ik weet dat haar man is overleden. Haar heb ik er toen bij betrokken. En ik wist dat die dames hier verderop een leesclub hebben. Zij hebben gevraagd aan mij: ‘wil je bij de leesclub F.?’ Hoe komt dat? Omdat we feestjes hebben. Je spreekt mekaar. Toen heb ik gezegd: ‘Ik niet. Maar ik ken misschien hier wel een mevrouw hierachter’. Zij zit nou bij de leesclub. Dat schijnt heel leuk te gaan.”

Kijkend naar de antwoorden is het aannemelijk dat de buurtverbinder op de hoogte is van de aanwezige kennis en middelen, ofwel het sociaal kapitaal van de buurt. Zij zetten dit kapitaal in door koppelingen te maken tussen de verschillende buurtgenoten. Op deze manier ontstijgen ze de burenhulp. Dit veronderstelt een betrokkenheid van de buurtverbinder om te weten wat er speelt in zijn of haar buurt en een actieve rol om hier op in te haken.

5.2.2 Collectieve investeringen

Ondanks dat het uitgangspunt van de buurtverbinder is dat ze mensen uit de buurt aan elkaar koppelen, is het opvallend dat ze - naast het buurtverbinden - in de meeste gevallen betrokken zijn bij collectieve, georganiseerde aangelegenheden. Deze investeringen zijn bedoeld voor de hele buurt.

Hierin neemt de buurtverbinder de rol als kartrekker op zich. De buurtverbinders zijn zelfredzaam en hebben een groot zelf organiserend vermogen. Voorbeelden van georganiseerde initiatieven zijn straatspeeldagen, straatfeesten, straatbarbecues, wijnproeverijen, Nieuwjaarsborrels en running diners. Initiatiefnemers van deze buurtactiviteiten zorgen ervoor dat mensen betrokken worden bij hun woonomgeving en dat groepen elkaar leren kennen (Kilic, 2008). De buurtverbinder stimuleert buurtgenoten om een eigen bijdrage te leveren bij deelname. Dit maakt de insteek van de investering vrijblijvend en laagdrempelig: buurtgenoten kunnen zelf bepalen wat ze meenemen en zijn vrij om te gaan en staan hoe het ze zelf uitkomt. Voor de buurtverbinders is de belangrijkste intentie om mensen bij elkaar brengen binnen een ongedwongen sfeer. Respondent 17 (48 jaar, 22 jaar woonachtig in Altrade) is een van de initiatiefnemers van de straatbarbecue in haar straat. Onderstaande citaat geeft een inkijk in de gang van zaken tijdens de barbecue:

“Op een gegeven moment hebben we via het oranjefonds subsidie aangevraagd voor de straatbarbecue. Maar dan moet je niet alleen een barbecue organiseren, maar dan moet je ook de straat kunnen mobiliseren. Toen hebben we thema’s bedacht. We hebben een workshop kleien gehad aan deze tafel en zeefdrukken. Daardoor kom je met allerlei mensen in aanraking. Dat hebben we een aantal jaar gedaan. Dan ben ik wel de motor, zeg maar. Dat doe ik niet alleen, dat doe ik samen. Wat ik leuk vind, neem allemaal eten mee en schaalpje en dan sluiten we de straat af en dan gaan we samen eten.”

Collectieve investeringen zijn bedoeld voor het ongedwongen contact met burens en kan verschillen in reikwijdte – van kleinschalig voor een aantal mensen uit de straat tot aan grootschalig voor de hele buurt. De totstandkoming van de collectieve evenementen is afhankelijk van de inzet van buurtverbinder. Buurtverbinders geven aan dit te doen zolang ze er zelf plezier aan beleven of tijd voor hebben.

5.2.3 Structurele investeringen

Ook zijn er buurtverbinders betrokken bij structurele investeringen. Dit betreffen een minder spontane handeling van georganiseerde solidariteit, zoals de hierboven beschreven collectieve investeringen. Minder dan de helft van de buurtverbinders geeft aan hier bij betrokken te zijn. Het gaat om investeringen waar buurtgenoten via een of andere regeling of instituut aan verbonden zijn en waar buurtverbinders minder vrijblijvend energie in steken. Er worden Facebookpagina’s opgericht voor de buurt, waar buurtgenoten zich voor moeten aanmelden om op de hoogte te blijven van nieuws en uitwisseling van allerlei diensten en goederen. Een ander voorbeeld is het opzetten van een moestuin. Dit vereist enige planning en structurele inzet, waarbij het gezamenlijk onderhouden van een stuk grond als instituut gezien kan worden. Respondent 14, woonachtig in Hengstdal, is een van die initiatiefnemers van de moestuin en vertelt over de achterliggende filosofie:

“Het was de bedoeling om een ontmoetingsplek te maken. Dat was eigenlijk de eerste opzet. Iedereen omarmde gelijk het idee van C. om er een moestuin van te maken, omdat het dan

ook nog nuttig is. We vonden het ook educatief voor de kinderen in de straat. De sperziebonen groeien niet in potten bij de Albert Heijn. Dan kunnen de kinderen wat leren. Het gebeurt best regelmatig dat als wij hier aan het werk zijn dat er nieuwsgierige kinderen of mama's komen. Die komen iets vragen."

Grootschaliger is het initiatief stichting Glazenkamp. Dit is een stichting die ervoor gezorgd heeft dat er in de wijk Hazenkamp voor ongeveer 3000 woningen een breedband glasvezelnetwerk is aangelegd. De betrokken buurtverbinders, respondent 4 en 5, behartigen de belangen van de hele buurt, in dit geval Hazenkamp. Bij deze vorm van investering bestaat er betrokkenheid bij wijkbewoners die men niet persoonlijk kent, maar met wie men toch via de stichting mee verbonden is.

Samenvattend kan gesteld worden dat de buurtverbinder zich hoofdzakelijk bezighoudt met het koppelen van buurtbewoners. Ze hebben kennis van de buurt en zetten deze kennis actief in. Hun solidaire gedrag bestaat uit hulp bieden in de vorm van doorverwijzingen. Daarenboven zijn ze geëngageerd bij investeringen ten behoeve van de buurt. Waar collectieve investeringen laagdrempelig en spontaan zijn, zijn structurele investeringen meer bindend door formalisering van buurtbelangen. Buurtverbinders bevorderen de netwerkvorming en de ontwikkeling van sociaal kapitaal van een buurt. In de volgende paragraaf wordt verder ingegaan op de motieven voor hun solidaire gedrag gericht op de buurt.

5.3 Motieven solidair gedrag

In deze paragraaf komen de motieven voor solidair gedrag van buurtverbinders aan bod. Allereerst zullen de bevindingen met betrekking tot de theorieën over altruïsme en reciprociteit worden besproken. Uit de analyse zijn echter tevens andere motieven voor het solidair gedrag naar voren gekomen. Dit betreffen motieven waar eigen belang een rol speelt. Met deze motieven zal worden afgesloten.

5.3.1 Altruïsme

In de analyse zijn geen resultaten gevonden voor altruïsme. Bij altruïsme draagt men bij aan de solidariteit, maar verwacht men er niks voor terug te ontvangen (De Beer & Koster, 2007). Ondanks dat een klein aantal van de respondenten benoemt deze verwachting niet te koesteren en dat ze hun solidair gedrag als vanzelfsprekend ervaren, komt wel degelijk in de gesprekken naar voren dat ze zelf voldoening halen uit het klaar staan voor mensen. Dit maakt dat pure altruïstische gevoelens om te helpen, uitgesloten zijn. Een voorbeeld hiervan komt van respondent 12:

"Ik vind het gewoon heel fijn om er voor iemand te zijn. En ik kan heel goed voor mezelf zorgen en als ik er geen zin in heb, doe ik het ook niet. Maar meestal ben ik wel zo iemand die het heel leuk vindt om te helpen of om klaar te staan of even iets te signaleren. Dat brengt mij zeer veel vreugde."

5.3.2 Reciprociteit

Uit de gesprekken komt naar voren dat de buurtverbinder (in meer of mindere mate) voordeel heeft bij zijn of haar handelen. Maar welk voordeel behalen de buurtverbinders uit hun inspanning? Waarom maken ze deze investeringen? Zoals benoemd in hoofdstuk twee kan wederkerigheid variëren in het tijdsbestek waarin de uitwisseling plaatsvindt, het aantal betrokken personen bij de uitwisseling en de aard van de uitgewisselde giften (Agneessens & Wittek, 2011; Neufeld & Harrison, 1995). Deze dimensies van wederkerigheid zijn voornamelijk van toepassing wanneer de buurtverbinders spreken over burenhulp. In lijn met eerder onderzoek hangt het ontvangen van materiële of non-materiële ondersteuning samen met het verlenen van ondersteuning (Komter & Schuyt, 1993; Plickert et al, 2007). Met andere woorden, mensen die veel geven, zullen tevens (veel) ontvangen. Met betrekking tot burenhulp ontvangen buurtverbinders op de korte termijn positieve feedback, zoals bedankjes. Over langere termijn ontvangen buurtverbinders ‘wederdiensten’. Waar ze ooit hebben geholpen met klussen, staan de burens op hun beurt weer klaar voor de buurtverbinders wanneer zij hulp kunnen gebruiken. Dit betreft instrumentele hulp en kan binnen een langer tijdsbestek plaatsvinden.

De buurtverbinder richt zich op de bevordering van de netwerkvorming binnen hun buurt en verbindt buurtgenoten met elkaar zodat burens elkaar beter leren kennen en gaan samenwerken. Dit is feitelijk verschillend dan burenhulp. De investeringen van de buurtverbinders dragen bij aan de ontwikkeling van sociaal kapitaal in de buurt en ontstijgen daarmee burenhulp. Achter deze investeringen zit een ander motief dan de bovengenoemde indeling ten aanzien van reciprociteit. Dit motief kan worden omschreven als eigen belang. Er kunnen meerdere vormen van eigen belang worden aangewezen. Ter verduidelijking wordt onderscheid gemaakt tussen onmiddellijke eigen belang en eigen belang op de lange termijn. Onmiddellijk eigen belang richt zich op de directe oorzaak van gedrag. Respondent zeven (man, 38 jaar en met een woonduur van 8 jaar in de wijk St. Anna) ervaart direct, persoonlijk profijt door zijn solidaire handelen:

“Wat levert het me op? Dat vind ik moeilijk om te zeggen. Het geeft me een bepaalde energie om dingen voor elkaar te krijgen.”

Respondent vier, betrokken bij stichting Glazenkamp, een structurele investering in de wijk Hazenkamp, haalt energie uit de saamhorigheid die het oplevert:

“Het geeft me echt een kick. Er zit ook iets in, althans voor mij, je doet iets samen met anderen. Dat heb ik in mijn werk ook altijd heel leuk gevonden, om samen met anderen iets nieuws op te zetten. Iets vernieuwends.”

Eigen belang op de lange termijn heeft betrekking op de behoefte van de buurtverbinder om te investeren in een prettige leefomgeving. Deze prettige leefomgeving omvat zowel de relatie met de buurtgenoten uit de buurt, alsmede het gevoel van een veilige buurt. Met betrekking tot de relatie met de buurtgenoten is het voor buurtverbinders voldoende om oppervlakkige zwakke relaties te onderhouden. Het herkennen van mensen uit de buurt is voldoende om zich comfortabeler in de buurt

te voelen. De buurtverbinders halen voldoening uit contacten met de burens. Voor respondent zes (57 jaar en zeven jaar woonachtig in St. Anna) is het een drijfveer om kennis te hebben van de mensen die hij op straat tegenkomt en spreekt om te weten waar ze wonen:

“Een heel belangrijk aspect in een buurt vind ik dat je weet wie er woont. Je hoeft niet bij elkaar over de vloer te lopen, daar gaat het helemaal niet om. Maar ik vind het wel heel belangrijk dat als er iets is, dat je bij elkaar aan kunt kloppen. Maar dat je ook leuke dingen met elkaar kunt doen. Dat je ook weet wat de voornaam van iemand is. Dat is eigenlijk mijn intentie altijd al geweest. En tot nu toe is alles altijd heel positief opgepakt. Dat is heel leuk opgepakt. Zelfs mensen die helemaal niks met elkaar hebben, ja, die toch iets delen met elkaar.”

Voor respondent 5, zesendertig jaar woonachtig in de wijk Hazenkamp en betrokken bij stichting Glazenkamp, gaat het vooral over de herkenning in de buurt:

“Ik krijg er contacten voor terug. Je komt mensen in de buurt tegen die je anders niet zou treffen. Dat is voor mij ook wel een drijfveer. Ik vind het zelf zinvol. Ik hoor ook zelden om me heen dat mensen het flauwekul vinden waar ik mee bezig ben. Je krijgt er ook niet heel veel feedback op terug. Dat is nou ook niet zo. Zo zijn er natuurlijk meer ontmoetingen met mensen op andere momenten dat je denkt dat heb ik toch wel aardig gedaan.”

Uit deze onmiddellijke motieven vloeit het motief op de langere termijn voort. Dit motief is een meer abstractere dimensie en raakt het gevoel van de buurtverbinder om zich vertrouwd en veilig te voelen in de buurt. De gemaakte investeringen en contacten zorgen ervoor dat de buurtverbinders zich thuis voelen. Buurtverbinders zijn op zoek naar geborgenheid en proberen dit te bewerkstelligen middels investeringen in de buurt. Deze investeringen dragen bij aan het idee dat de buurt een plek is waar ze zichzelf kunnen zijn. Respondent 14 (woont 24 jaar in de wijk Hengstdal) werd bewust van haar motieven tijdens het interview:

“Het is dat je het nu vraagt dat ik er over nadenk. Het fijne vind ik dat je de mensen kent en dat je weet dat er steun is als het nodig is.”

Voor respondent drie (28 jaar woonachtig in de wijk Biezen) geldt hetzelfde motief om te investeren in een veilige buurt. Deze investeringen geven haar voldoening – onmiddellijk eigen belang - maar zorgt ook voor een veilige leefomgeving voor haar én haar kinderen. Het hebben van kinderen zorgt bij de buurtverbinders tevens voor motivatie om zich in te zetten voor de woonomgeving, omdat zij willen dat hun kind(eren) in een goede woonomgeving opgroeit.

“Er zit een stukje persoonlijkheid in, er zit een stukje hoeveel wil je er in investeren. Mijn zus zegt ook: ‘Wat jij allemaal niet doet in die buurt, moet dat nou allemaal?’ Ja, dat heb ik nodig.”

Het levert me ook heel veel op. Het geeft me voldoening. Ik heb een stukje eigenbelang. Ik wil in een prettige omgeving wonen. Waar ik me veilig voel. Waar ik me prettig voel. Waar ik mensen om mij heen heb, waar ik me vertrouwd bij voel. Waar ik mag zijn wie ik ben. En ook als ik een keer een fout maak, of weet ik veel wat, dat ze me niet meteen erop afrekenen. Een omgeving waar mijn kinderen zich prettig in voelen. En het geeft toch ook nog een stukje eigen voldoening. Als ik iets heb kunnen betekenen voor iemand, geeft mij dat een goed gevoel.”

Respondent 19 (54 jaar) verhuisde een jaar geleden naar een naastgelegen dorp bij Nijmegen. Voor die tijd was zij tweeëntwintig jaar woonachtig in de Nijmeegse wijk Altrade waar zij zich betrokken voelde. Om kennis te maken met haar nieuwe buurt organiseerde ze een voortuinborrel voor alle buurtgenoten. De uitkomst was dat haar kinderen zich meer op hun gemak voelen:

“Ik zal je eerlijk zeggen toen ik die voortuin borrel deed, dacht ik: ik lijk ook wel gek ook. Ik weet helemaal niet wie er komt. Sta ik daar 's morgens hapjes te maken, uit te sloven. Maar het effect van die borrel was dat de meiden alle drie zeiden: ‘Hè, nou voelen we ons veel meer op ons gemak hier.’ Dan worden zij ook gezien. Ze zeiden: ‘Het lijkt alsof we ons nog veel meer thuis voelen.’ Niet alleen je eigen huis, maar ook ietsjes breder.”

In deze paragraaf is besproken waarom buurtverbinders solidair handelen. Uit de analyses is naar voren gekomen dat eigen belang de belangrijkste drijfveer is. Er bestaan drie dimensies van eigen belang: de buurtverbinder zijn intrinsiek gemotiveerd omdat ze een gevoel van energie of voldoening terug krijgen, daarnaast levert het ze herkenning en contacten in de buurt op en tenslotte zijn ze betrokken bij de buurt om een veilige leefomgeving te creëren voor zichzelf en hun kinderen.

6. Conclusie en aanbevelingen

Dit hoofdstuk omvat een terugkoppeling van de resultaten naar het theoretisch kader en de doelstelling van de masterthesis. In paragraaf 6.2 volgt een korte reflectie op het onderzoek. Afsluitend worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek en praktijk.

6.1 Terugkoppeling resultaten

Burenhulp staat weer volop in de aandacht nu de overheid van burgers verlangt dat zij meer verantwoordelijkheid nemen (De Volkskrant, 18-06-2014) en past bij het overheidsstreven van zelfredzaamheid (Jonker, Van Noije, & Vrooman, 2012; Tjeenk Willink, 2002). Door de overgang naar een participatiesamenleving wordt een groter beroep gedaan op de inzet van de burgers ten aanzien van de leefbaarheid in hun woonomgeving (Linders, 2010). Buurtverbinders spelen een rol bij het creëren van een sterkere verbinding tussen verschillende buurtbewoners. Ze brengen een proces in hun buurt op gang waarin steeds meer mensen elkaar gaan kennen en veel meer met elkaar gaan samenwerken. In deze masterthesis staat de vraag centraal welke motieven van solidair gedrag bepalend zijn bij de inzet van buurtverbinders. De aanname was dat dit solidair gedrag gebaseerd zou zijn op altruïsme of op reciprociteit en is middels kwalitatief explorerend onderzoek getoetst.

Met behulp van de bevindingen geef ik antwoord op de deelvragen, die tezamen het antwoord vormen op de hoofdvraag. Buurtverbinders kunnen een variëteit aan motieven hebben voor solidair gedrag. Het onderscheid in motieven heeft betrekking op de verwachting dat de gegeven hulp beantwoord wordt met wederdiensten- of goederen. Bij altruïsme is iemand solidair met een ander zonder daar iets voor terug te verwachten (De Beer & Koster, 2007). Reciprociteit gaat uit van de verwachting van teruggave. Wederkerigheid kan variëren in het aantal betrokken personen bij de uitwisseling, de aard van de uitgewisselde giften en het tijdsbestek waarin de uitwisseling plaatsvindt (Agneessens & Wittek, 2011; Neufeld & Harrison, 1995).

Kenmerkend voor altruïsme is dat het motief van de gever onbaatzuchtig is (Batson, 2010). Ondanks dat een aantal buurtverbinders uitspreken geen verwachting op teruggave te hebben, laten de resultaten zien dat ze wel degelijk solidair handelen omdat het ze zelf wat oplevert. Deze uitkomst is in lijn met eerder onderzoek van Maner et al (2002) waarin ze concluderen dat onbaatzuchtige en egoïstische motieven lastig te onderscheiden zijn. Uit de bevindingen komt naar voren dat de motieven van solidariteit niet gebaseerd zijn op een gevoel van verbondenheid met de buurtgenoten, zoals de *empathy-altruïsme* veronderstelt (Dovidio & Penner, 2001). Dit impliceert een betrokkenheid bij de fysieke woonomgeving van de buurtverbinder, waarbij het voornamelijk gaat over het thuis voelen in de buurt. Het onderscheid tussen betrokkenheid bij sociale en fysieke woonomgeving is tevens benoemd in onderzoek van Van Bruinhorst (2015).

Met betrekking tot wederkerige relaties zijn er in algemene zin drie dimensies waarop deze kunnen verschillen: het aantal betrokken personen, in welke mate vergelijkbare giften worden teruggegeven en de verstreken tijd tussen de giftuitwisseling (Hamilton & Sandelowski, 2004). Deze dimensies kunnen gezamenlijk beantwoord worden en omvatten de laatste drie deelvragen. Op basis van de dataverzameling is er geen bewijs gevonden dat respondenten motieven hebben gerelateerd aan een van deze dimensies van wederkerigheid. Uit de resultaten komt naar voren dat er voor wat

betreft de motieven van buurtverbinders wel sprake is van wederkerigheid. Deze wederkerigheid is niet gebaseerd op bovengenoemde dimensies, maar impliceert eerder wederkerigheid op het niveau van eigen belang.

Eigen belang is het belangrijkste motief voor solidair gedrag bij buurtverbinders. Er bestaan drie dimensies van eigen belang. Allereerst zijn de buurtverbinder intrinsiek gemotiveerd omdat ze direct voldoening ervaren door het helpen van anderen. Hun solidair handelen levert ze energie op. Ten tweede komt uit de bevindingen naar voren dat buurtverbinders het als prettig ervaren om sociale contacten in de buurt te hebben. Het buurtverbinden is een middel om dit te bewerkstelligen. Mensen uit de buurt kunnen herkennen draagt, voor de buurtverbinder, bij aan het zich meer comfortabel voelen in de buurt. Tenslotte zijn ze betrokken bij de buurt om een veilige leefomgeving te creëren voor zichzelf en hun kinderen. Het doel van hun inzet is een veilige, fijne buurt realiseren, waarin buurtgenoten oog voor elkaar hebben. De teruggave gaat veel meer over het gevoel wat buurtverbinders met hun wijk hebben. Buurtverbinders tonen zich betrokken bij hun fysieke woonomgeving, waarbij de investeringen bedoeld zijn voor het zich vertrouwd en zich geborgen voelen in hun eigen buurt (Van Bruinhorst, 2015). Hiermee strekt het thuis voelen zich uit tot voorbij hun eigen tuinhekje, tot een thuis voelen in de wijk.

6.2 Reflectie op onderzoek

Deze masterthesis is een verkennend onderzoek naar buurtverbinders. Over de context waarin buurtverbinders handelen is weinig bekend. Door middel van diepte-interviews tracht dit onderzoek een bijdrage te leveren aan de afbakening van deze context. Het gebruik van topiclijst biedt de mogelijkheid om de sociale werkelijkheid van de buurtverbinder te onderzoeken. In deze paragraaf volgt een reflectie ten aanzien van het uitgevoerde onderzoek.

De gebruikte theorieën omtrent de motieven voor solidair gedrag bij buurtverbinders zijn niet teruggekomen in de analyse van de interviews. Dit maakt dat er geen terugkoppeling naar de theorie kan plaatsvinden. Een tekortkoming van dit onderzoek is dat er meer aandacht besteed kon worden aan motieven van vergelijkbare groeperingen die hulp bieden.

Met betrekking tot de gekozen methodologie kan een kanttekening worden geplaatst bij de werving van de buurtverbinders. In het onderzoek is gebruik gemaakt van een sneeuwbalsteekproef (Boeije, 2009), wat inhoudt dat via de eerste buurtverbinders namen zijn verkregen die ik tevens benaderd heb. Als gevolg van deze methode kan een clustereffect optreden. De respondenten hebben een grotere kans om op elkaar te lijken, waardoor mogelijk een vertekening van de onderzoeksresultaten optreedt. Een andere manier om respondenten te werven zou zijn geweest om langs de deuren te gaan in een wijk, om op die manier te achterhalen wie als centraal punt wordt aangewezen in de wijk.

6.3 Aanbevelingen

In het onderzoek is naar voren gekomen dat buurtverbinders voornamelijk betrokken zijn bij hun buurt om een veilige leefomgeving te creëren. In deze situatie gaat het om een gevoel wat buurtverbinders met hun wijk hebben. Buurtverbinders tonen zich betrokken bij hun fysieke woonomgeving, waarbij de

investeringen bedoeld zijn voor het zich vertrouwd en zich geborgen voelen in hun eigen buurt (Van Bruinhorst, 2015). Een aanbeveling voor vervolgonderzoek richt zich op de factoren die van invloed zijn op de fysieke omgeving. Meer onderzoek kan bijdragen aan het verkrijgen van inzicht in het bevorderen van het thuis voelen in de buurt. Daarnaast is dit onderzoek uitgevoerd in zeven wijken in Nijmegen met een midden- of hoog welvaartsniveau. Voor toekomstig onderzoek is het interessant om vergelijkbaar onderzoek uit te voeren in relatie tot het welvaartsniveau van de wijk waarin men actief is. Tevens kan hetzelfde onderzoek uitgevoerd worden in andere wijken in Nederland met vergelijkbare kenmerken om te kijken in welke mate dezelfde processen van solidair gedrag te ontdekken zijn, of te kijken in hoeverre de resultaten van toepassing zijn met betrekking tot de mate van verstedelijking van een buurt.

In de praktijk is het van belang dat vanuit de gemeente zoveel mogelijk steun wordt gegeven aan ideeën van buurtbewoners ter bevordering van hun leefomgeving. Buurtverbinders zijn in staat om mensen uit de buurt met elkaar in verbinding te brengen. Persoonlijke motieven spelen onder andere een rol bij het betrokken voelen bij een wijk. Dit zijn factoren waar beleidsmakers geen invloed op kunnen uitoefenen, maar waar ze wellicht wel op kunnen inspelen. Buurtverbinders zorgen niet alleen voor verbinding op kleine schaal, ze kunnen tevens investeren in de buurt als collectief. Door het stimuleren van deze activiteiten draagt men bij aan de netwerkvorming van een wijk. Het zorgt ervoor dat meer burens met elkaar in contact komen en dat er een gemeenschapsgevoel kan ontstaan.

7. Literatuurlijst

- Agneessens, F., & Wittek, R. (2012). Where do intra-organizational advice relations come from? The role of informal status and social capital in social exchange. *Social Networks*, 34(3), 333-345.
- Bakker, A. B., Schaufeli, W. B., Demerouti, E., Janssen, P. P., Van Der Hulst, R., & Brouwer, J. (2000). Using equity theory to examine the difference between burnout and depression. 247-268.
- Batson, C. D. (2010). Empathy-induced altruistic motivation. *Prosocial motives, emotions, and behavior: The better angels of our nature*, 15-34.
- Batson, C. D., & Shaw, L. L. (1991). Evidence for altruism: Toward a pluralism of prosocial motives. *Psychological Inquiry*, 2(2), 107-122.
- Beer, P. de (2006). 'Ieder voor zich? Het effect van individualisering op solidariteit'. In: P. de Beer en F. Koster (red.), *Samen voor ons eigen. Individualisering, globalisering en de toekomst van de solidariteit. Amsterdam: De Burcht*, pp. 22-31
- Beer, P. T., & Koster, F. (2007). *Voor elkaar of uit elkaar?: individualisering, globalisering en solidariteit*. Aksant/de Burcht.
- Boeije, H. (2009). *Analysis in qualitative research*. Sage publications.
- Bolt, G. S., & Torrance, M. I. (2005). *Stedelijke herstructurering en sociale cohesie*. Nethur.
- Bolt, G., & ter Maat, R. (2005). Participatie in de buurt. *Tijdschrift voor de volkshuisvesting, NIROV*, 6, 56-62.
- Breeuwsma, F. E. (2011). *Hedendaagse invloeden op verbondenheid van bewoners met hun buurt*. Universiteit Utrecht, Utrecht.
- Burger, A. (2001). *Noch markt, noch staat: de Nederlandse non-profitsector in vergelijkend perspectief*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Cardol, M., & de Jong, J. D. (2012). Ondanks 'keuzebiografie' blijft de keuze beperkt: participatie naar levensfase. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen*, 90(4), 245-252.
- De Gelderlander (24-04-2014). De helpende hand naast de deur.
- De Volkskrant (18-06-2014). Buurman & Buurman, participatiesamenleving.

Dekker, K. (2007). Social capital, neighbourhood attachment and participation in distressed urban areas. A case study in The Hague and Utrecht, the Netherlands. *Housing Studies*, 22(3), 355-379.

Dovidio, J. F., & Penner, L. A. (2001). Helping and altruism. *Blackwell handbook of social psychology: Interpersonal processes*, 162-195.

Fiske, A. P. (1992). The four elementary forms of sociality: framework for a unified theory of social relations. *Psychological review*, 99(4), 689.

Gesthuizen, M., Van der Meer, T., & Scheepers, P. (2008). Education and dimensions of social capital: do educational effects differ due to educational expansion and social security expenditure?. *European Sociological Review*, 24(5), 617-632.

Gouldner, A. W. (1960). The norm of reciprocity: A preliminary statement. *American sociological review*, 161-178.

Greiner, B., & Levati, M. V. (2005). Indirect reciprocity in cyclical networks: An experimental study. *Journal of Economic Psychology*, 26(5), 711-731.

Ham, M. & Meer, J. van der (2015). De ondernemende burger: de woelige wereld van lokale initiatieven. *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken. Movisie*.

Hamilton, J. B. & Sandelowski, M. (2004). Types of social support in African Americans with cancer. In *Oncology Nursing Forum*, 31(4), 792-800

Hart, H., & Hox, J. (2005). *Onderzoeksmethoden*. Boom onderwijs..

Jonker, J. J., Van Noije, L., & Vrooman, C. (2012). *Een beroep op de burger: minder verzorgingsstaat, meer eigen verantwoordelijkheid?*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kasnitz, P. & Rosenberg, J., (1996) Missing the connection: social isolation and employment on the Brooklyn waterfront, *Social Problems*, 43, pp. 180- 196

Kilic, M. (2008). Derde generatie burgerparticipatie, hoe doe je dat? : Twynstra Gudde.

Komter, A. E. (2001). The disguised rationality of solidarity: gift giving in informal relations. *Journal of Mathematical Sociology*, 25(4), 385-401.

Komter, A. E. (2004). Zorgen voor morgen: over hedendaagse solidariteit en wederkerigheid.

Komter, A. (2007). De rol van eigenbelang in menselijke generositeit. *Mens en Maatschappij*, 82 (4), 359-375.

Komter, A. E. (2007). Gifts and Social Relations The Mechanisms of Reciprocity. *International Sociology*, 22(1), 93-107.

Komter, A. E., & Vollebergh, W. I. L. M. A. (2002). Solidarity in Dutch Families Family Ties Under Strain?. *Journal of Family Issues*, 23(2), 171-188.

Komter, A., & Schuyt, K. (1993). Geschenken en relaties. *Beleid & Maatschappij*, 1993, 277-285.

Lavoie, J. P., White, D., & Zuñiga, R. (2001). When caregiving means reciprocity: the multiple forms of reciprocity in providing care for a frail relative. In *17th World Congress of the International Association of Gerontology, Vancouver*, 3

Lelieveldt, H. (2004). Helping Citizens Help Themselves Neighborhood Improvement Programs and the Impact of Social Networks, Trust, and Norms on Neighborhood-Oriented Forms of Participation. *Urban Affairs Review*, 39(5), 531-551.

Lévi-Strauss, C. (1996) 'The Principle of Reciprocity', in A. Komter (ed.) *The Gift*:

Lewinter, M. (2003). Reciprocities in caregiving relationships in Danish elder care. *Journal of Aging studies*, 17(3), 357-377.

Linders, L. (2010). De betekenis van nabijheid. *Een onderzoek naar informele zorg in een volksbuurt*.

Maner, J. K., Luce, C. L., Neuberg, S. L., Cialdini, R. B., Brown, S., & Sagarin, B. J. (2002). The effects of perspective taking on motivations for helping: Still no evidence for altruism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(11), 1601-1610.

Mauss, M., & Halls, W. D. (1954). *The gift: Forms and functions of exchange in archaic societies* (No. 378). WW Norton & Company.

Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2013). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. SAGE Publications, Incorporated.

Minkler, M., & Wallerstein, N. (Eds.). (2011). *Community-based participatory research for health: From process to outcomes*. John Wiley & Sons.

Mollenhorst, G. R. Bekkers en B. Völker (2005). 'Hulpeloos in de stad; verschillen tussen stads- en plattelandbewoners in het aantal informele helpers'. *Mens en maatschappij*, 80(2), 159-178.

Movisie (12-02-2015). 100x100-doe-democraten. <https://www.movisie.nl/artikel/100x100-doe-democraten>

Neufeld, A., & Harrison, M. J. (1995). Reciprocity and social support in caregivers' relationships: variations and consequences. *Qualitative Health Research*, 5(3), 348-365.

Parsons, A. G., Ballantine, P. W., & Kennedy, A. M. (2011). Gift exchange: benefits sought by the recipient. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 31(7/8), 411-423.

Pinkster, F. M. (2008). *De sociale betekenis van de buurt: een onderzoek naar de relatie tussen het wonen in een arme wijk en sociale mobiliteit*. Amsterdam University Press.

Plickert, G., Cote, R. R., & Wellman, B. (2007). It's not who you know, it's how you know them: Who exchanges what with whom?. *Social networks*, 29(3), 405-429.

Rushton, J. P. (1980). *Altruism, socialization, and society*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Sahlins, M. D. (1965). On the Sociology of Primitive Exchange in The Relevance of Models for Social Anthropology.

Stanca, L. (2009). Measuring indirect reciprocity: Whose back do we scratch?. *Journal of Economic Psychology*, 30(2), 190-202.

Thomése, F., Tilburg, T. V., & Knipscheer, K. C. (2003). Continuation of exchange with neighbors in later life: The importance of the neighborhood context. *Personal Relationships*, 10(4), 535-550.

Tjeenk Willink, H. (2002). De herwaardering van het particulier initiatief. In: SCP, Particulier initiatief en publiek belang: beschouwingen over de aard en toekomst van de Nederlandse non-profitsector. SCP, Sociaal en Cultureel Planbureau.

Tullberg, J. (2004). On Indirect Reciprocity. *American Journal of Economics and Sociology*, 63(5), 1193-1212.

Van de Bruinhorst, J. (2015). *Betrokken bij Buur en Buurt: onderzoek naar de betrokkenheid van bewoners bij hun sociale en fysieke woonomgeving* (Doctoral dissertation, TU Delft, Delft University of Technology).

Van der Graaf, P., & Duyvendak, J. W. (2009). *Thuis voelen in de buurt: een opgave voor stedelijke vernieuwing*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Van Oorschot, W., & Komter, A. (1998). What is it that ties...?—Theoretical perspectives on social bond. *Sociale Wetenschappen*, 41(3), 4-24.

Walker, A. J., Pratt, C. C., & Oppy, N. C. (1992). Perceived reciprocity in family caregiving. *Family Relations*, 82-85.

Wedekind, C., & Braithwaite, V. A. (2002). The long-term benefits of human generosity in indirect reciprocity. *Current Biology*, 12(12), 1012-1015.

Wedekind, C., & Milinski, M. (2000). Cooperation through image scoring in humans. *Science*, 288(5467), 850-852.

Yamagishi, T., & Kiyonari, T. (2000). The group as the container of generalized reciprocity. *Social Psychology Quarterly*, 116-132.

BIJLAGE A: Topiclijst semigestructureerde interviews

Topiclijst onderzoek motieven van solidariteit bij buurtverbinders, 2015

Respondentnummer:

Naam:

Leeftijd:

Geslacht:

Adres:

Naam wijk/buurt:

Datum afname interview:

Naam interviewer

Gespreksintroductie

- Voorstellen, doel afstudeerscriptie
- Informatie vertrouwelijk en anoniem, niet aan derden
- Interview opgenomen en uitgewerkt

A Achtergrond informatie van buurtverbinders

- Leeftijd
- Hoogst afgeronde opleiding
- Beroep
- Kinderen

B Buurtkenmerken

- Woonduur
- Contact met burens
- Betrokken bij een project
- Gemeenschapszin buurtgenoten

C Situatie van verbinding

Kunt u een voorbeeld geven van een verbinding die u hebt gemaakt tussen buurtbewoners?

D Motieven voor solidair gedrag van buurtverbinder

- Aanleiding
- Bewustwording beschikbare informatie
- Verbinding
- Uitvoering koppeling

E Altruïstische gevoelens

- Verwachting
- Ervaren van emoties bij hulpvraag
- Inlevingsvermogen

F Reciprociteit

- Wat levert het solidair gedrag bij u op?
- Ontvangen hulp
- Teruggave van dezelfde persoon
- Teruggave uit netwerk
- Tijdsbestek
- Aard en hoeveelheid gift
- Balans

G Afsluiting

- Dankwoord
- Vragen of opmerkingen

BIJLAGE B: Codeboom

Sociaal-demografische kenmerken

- Sekse
- Leeftijd
- Kinderen
- Woonduur

Sociaal economische kenmerken

- Hoogst afgeronde opleiding
- Beroep
- Buurt

Sociale vaardigheden

Geboden hulp

- Ad hoc
- Collectief
- Structureel

Altruïsme

Reciprociteit

- Tijdsbestek
- Aard en hoeveelheid gift
- Betrokken personen
- Voldoening
- Veilige, geborgen buurt
- (Herkenning) Contacten in de buurt

BIJLAGE C: Overzicht gemiddelden inkomen huishoudens